

Güncel Psikoloji ve Sosyoloji Araştırmaları IV

Editörler

Cahit ASLAN

İsmail SANBERK

© Copyright 2023

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi AŞ'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kâğıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-399-385-6	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Güncel Psikoloji ve Sosyoloji Araştırmaları IV	47518
Editörler	Baskı ve Cilt
Cahit ASLAN	Vadi Matbaacılık
ORCID iD: 0000-0002-9793-4285	
İsmail SANBERK	Bisac Code
ORCID iD: 0000-0002-1941-6503	PSY023000
Yayın Koordinatörü	DOI
Yasin DİLMEN	10.37609/akya.2805

Kütüphane Kimlik Kartı

Güncel Psikoloji ve Sosyoloji Araştırmaları IV / editörler : Cahit Aslan, İsmail Sanberk.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2023.
172 s. : tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253993856
1. Psikoloji.

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi AŞ

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

Akademisyen Yayınevi yöneticileri, yaklaşık 30 yıllık yayın tecrübesini, kendi tüzel kişiliklerine aktararak uzun zamandan beri, ticarî faaliyetlerini sürdürmektedir. Anılan süre içinde, başta sağlık ve sosyal bilimler, kültürel ve sanatsal konular dahil 2700’ü aşkın kitabı yayımlamanın gururu içindedir. Uluslararası yayınevi olmanın alt yapısını tamamlayan Akademisyen, Türkçe ve yabancı dillerde yayın yapmanın yanında, küresel bir marka yaratmanın peşindedir.

Bilimsel ve düşünsel çalışmaların kalıcı belgeleri sayılan kitaplar, bilgi kayıt ortamı olarak yüzlerce yılın tanıklarındır. Matbaanın icadıyla varoluşunu sağlam temellere oturtan kitabın geleceği, her ne kadar yeni buluşların yörüngesine taşınmış olsa da, daha uzun süre hayatımızda yer edineceği muhakkaktır.

Akademisyen Yayınevi, kendi adını taşıyan **“Bilimsel Araştırmalar Kitabı”** serisiyle Türkçe ve İngilizce olarak, uluslararası nitelik ve nicelikte, kitap yayımlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Her yıl mart ve eylül aylarında gerçekleşecek olan yayımlama süreci, tematik alt başlıklarla devam edecektir. Bu süreci destekleyen tüm hocalarımıza ve arka planda yer alan herkese teşekkür borçluyuz.

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Siyasalın İkiyanlılığı Üzerine Bir Analiz Denemesi: İktidarın Mutlak Kudreti, İktidar Retoriği ve Alternatif Pratikler	1
	<i>Cem ÖZKURT</i>	
Bölüm 2	Muhafazakâr Düşüncenin Toplum ve Değişim Tasavvuru.....	15
	<i>Elif Nagihan TÜRKÖZ</i> <i>Şükrü TÜRKÖZ</i>	
Bölüm 3	Boşanma: Nedenleri, Biçimleri ve Sonuçları	27
	<i>Aysun ERGÜL TOPÇU</i>	
Bölüm 4	Gebelik Kaygısı ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Arasındaki İlişkide Sosyal Destek ve COVID-19 Salgının Rolü.....	51
	<i>Melis NAZİFOĞLU</i> <i>Başak Türküler AKA</i> <i>Miray AKYUNUS</i>	
Bölüm 5	Bourdieu’nün Habitus ve Sermeye Kuramları Ekseninde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmayı Tartışmak	67
	<i>Mehmet KOCA</i>	
Bölüm 6	Kadın ve Erkeklerin Partner Takibine Dair Algıları: Nitel Bir Araştırma ..	89
	<i>İbrahim ALBAYRAK</i> <i>Yağmur ULUSOY</i>	
Bölüm 7	Bilişsel Esnekliğin Sakin Benlik Üzerindeki Etkisi	109
	<i>Banu SAYINER</i>	
Bölüm 8	Küreselleşme Sürecinde Yaşlılık	137
	<i>Sevda ÖZÜTÜRKER</i> <i>Mehmet ÖZÜTÜRKER</i>	
Bölüm 9	Yaşlı Bireyler İçin Bir Risk Faktörü: İstismar ve İhmal.....	147
	<i>Dilek DORUK KONDAKCI</i>	

YAZARLAR

Psk. Dr. Başak Türküler AKA

Dr. Öğr. Üyesi Miray AKYUNUS

Bahçeşehir Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Uzm. Psk. Dan. İbrahim ALBAYRAK

Milli Eğitim Bakanlığı

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KOCA

Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Dilek DORUK KONDAKCI

Trakya Üniversitesi, Keşan Hakkı Yörük Yüksekokulu, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü

Uzm. Kln. Psk. Melis NAZİFOĞLU

Doç. Dr. Cem ÖZKURT

Trabzon Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Genel Sosyoloji ve Metodoloji AD

Dr. Mehmet ÖZÜTÜRKER

Dr. Öğr. Üyesi Sevdâ ÖZÜTÜRKER

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Psikolog Dr. Banu SAYINER

Dr. Öğr. Üyesi Aysun ERGÜL TOPÇU

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Elif Nagihan TÜRKÖZ

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Şükrü TÜRKÖZ

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Zübeyde Hanım Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Yağmur ULUSOY

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD

Bölüm 1

SIYASALIN İKİYANLILIĞI ÜZERİNE BİR ANALİZ DENEMESİ: İKTİDARIN MUTLAK KUDRETİ, İKTİDAR RETORİĞİ VE ALTERNATİF PRATİKLER

Cem ÖZKURT¹

GİRİŞ

Siyasal inşalar ve bağlantılı pratikler, özgün kendiliğindenliklerdir. Belirli tarihsel/toplumsal yoğunlaşma ve opaklaşmalarla biçimlenen olumsal karakterli formülasyonlar ve belirli bir türde ve tarzda cereyan eden mutlaklıklardır. Siyasalın mutlaklığı iki yönü içeren katılıklara gönderme yapar. İlki, siyasalı biçimlendiren dışsal/nesnel ve tarihsel olup bitmelerle ilişkilidir. Bunlar, belirli bir tarihsel anda ortaya çıkan, kültürel içeriklere sahip katılıklardır. Bazıları ise uzun dönemli tarihsel düzenliliklere atıfta bulunan (ulus-devlet ve kapitalizm) ekonomi/politik katılıklara gönderme yapar. Siyasalın mutlaklığının ikinci yönü, onun uygarlık tarihindeki yazgısıyla ilişkilidir: Çatışkılı ve bölünmüş karakteri. 19. yüzyıldan bu yana, sosyal teorinin çözümleme gücü yüksek ve etkili birçok kuramsal girişimi, bu öznitelik çerçevesinde analizler yapmıştır. Bu kuramsal ileri sürüşlerin ana teması, toplumsal grupların ve sınıfların hem pratik bakımdan hem de dünyayı anlama/anlamlandırma ve muhakeme kapasiteleri açısından ekonomik olanakların çizdiği sınırları geçemedikleri tezine dayanır. Siyasallı ise sınıfların devlet erki ve iktidarını ele geçirmek için sürekli biçimde mevzi savaşına girdikleri ve çatışmalı karakterini daimi olarak genişleten stratejik bir alan olarak görmüşlerdir. 20. yüzyıl siyasi tarihi ise, 19. yüzyıl kuramsal tartışmalarının çok da önemsemedikleri, siyasalı özgün olarak yapılandıran iki gücü ortaya çıkarmıştır: Millet tahayyülü ve dinsel örüntüler. Bu iki gücün, 20. Yüzyıl siyasetini hem dünya sisteminin genel formu, hem ulus devletlerarasındaki münasebetler ve hem de ulusların iç siyasetinde kitlelerle ilişkilerde etkisi öylesine uzun dönemli, vazgeçilmez ve istikrarlı bir yapılaşma sergilemiştir ki, sınıf siyaseti gözden düşmüştür. Bu dönüşüm, hem sosyal teori içinde hem de diğer entelektüel

¹ Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Genel Sosyoloji ve Metodoloji AD drgulsahmete@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-0979-1630

olmuş toplumsal pratiklerin yaygınlaşması ve biyografik hayatlarının dolayısıyla gündelik yaşantının para, güç ve statünün geçerlilik iddialarına bırakılması ve toplumun savunulmasının unutulmasıdır. İkincisi, hangi koşullarda olursa olsun, tek gerçeğin “ rekabet” olduğu tezinin, toplumsal yaşantının bütün dinamiklerinde ezici biçimde devreye sokulması ve “ altta kalanın canının çıkması” biçimindeki ahlak teması son derece düşük kötücül bir değerin yüceltilmesidir. Üçüncü, geniş toplumsal kesimlerin yaşamın politik bakımdan yeniden inşa edilebileceği ve dönüştürme olanağının canlı bir seçenek olarak mevzu edilebileceğine ilişkin inancın ortadan kalkmasıdır. Bu aynı zamanda, siyasal köklere dayanan bir özgürlük pratiğinin namevcut olmasıyla aynı şeydir. Kitlelerin verili sınıfsal durumlarını pozitif anlamda değiştirebileceklerine yönelik inanç azalır ve sosyo/ekonomik zorunluluklara karşı direnç azalır. Toplumsal kitleler yetersizlik duygusuyla kaplanır tetikleyen ve statik bir toplum tahayyülü meşrulaştırır ve kanıksatır. Dördüncüsü ise, ulus-devletlerin sorumluluk alanlarını bütünüyle terk etmesinin yarattığı ikinci türden bir yıkımdır ki, geniş toplumsal kesimlerin sosyo-ekonomik zorunluluklarla baş etmek konusundaki yalnızlıkları artmıştır.

KAYNAKÇA

- Arendt, H. (2009). *Kötülüğün sıradanlığı*, Çev. Özge Çelik, İstanbul: Metis Yayınları.
- Beck, U. (2013). *Siyasallığın inşası*, Çev. Nihat Ülner, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berlin, İ. (2008). *Kirpi ile tilki*, Çev. Mete Tuncay ve Zeynep Mertoğlu, Der. Murat Borova-
lı, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Canetti, E. (2022). *Kitle ve iktidar*, Çev. Gülşat Aygen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fukuyama, F. (2015). *Devletin İnşası*, Çev. Türkan Çolak, İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Giddens, A. (2011). *Sosyoloji kısa fakat eleştirel bir giriş*, Çev. Ülgen Yıldız Battal, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Habermas, J. (2017). “Öteki” olmak öteki”yle Yaşamak, Çev. İlknur Aka, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Huntington, P. S. (2011). *Üçüncü dalga: Geç. 20. yüzyılda demokratikleşme*, Çev. Ergun Özbudun, Ankara: Kilit Yayınları.
- İncil. (1993). *Matta bölümü*, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Kafka, F. (2000). *Şato*, Çev. Kâmuran Şipal, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Orwell, G. (1960). *Bin dokuz yüz seksen dört*, Çev. Haldun Derin, Ankara: Maarif Bası-
mevi.
- Platon. (2011). *Devlet adamı*, Çev. Furkan Akderin, İstanbul: Say Yayınları.
- Platon. (2012). *Yasalar*, Çev. Candan Şentuna ve Saffet Babür, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Ranciere, J. (2011). *Anlaşmazlık: Siyaset ve felsefe*, Çev. Ayşe Deniz Temiz, İstanbul: Mo-
noKL Yayınları.
- Riesman, D. (2019). *Yalnız kalabalık*, Çev. Yeşim Erdem, Ankara: Heretik Yayınları.
- Sennett, R. & Cobb, J. (2021). *Sınıfın gizli yaraları*, Çev. Mustafa Kemal Coşkun, Ankara: Heretik Yayınları. ,
- Touraine, A. (2016). *Krizden sonra*, Çev. Olcay Kunal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Touraine, A. (2002). *Demokrasi nedir ?*, Çev. Olcay Kunal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bölüm 2

MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCENİN TOPLUM VE DEĞİŞİM TASAVVURU

Elif Nagihan TÜRKÖZ¹
Şükrü TÜRKÖZ²

GİRİŞ

Muhafazakârlık bir *tutum*, bir *düşünce tarzı* olarak ele alındığında, onun tarihini çok eski dönemlere dayandırmak mümkün olacaktır. Ancak siyasi bir ideoloji olarak muhafazakârlık yalnızca üç yüz yıllık bir geçmişe dayanmaktadır. Muhafazakârlık da diğer ideolojiler gibi Avrupa'da belirginleşmiş ve daha sonra oradan dünyaya yayılmıştır. Muhafazakârlığın tarihsel gelişimini anlatırken tıpkı kavramın tahlilinde olduğu gibi, muhafazakârlığın bir tutum olarak düşünülmesi muhafazakârlığın geçmişinin ilkçağlara kadar götürülmesini mümkün kılmaktadır. Burada Platon'un *Devlet*'indeki toplum ve siyaset tasavvurunu ya da Aristo'nun sağduyulu ölçülülük anlayışını muhafazakâr davranışa örnek olarak verebiliriz.

Siyaset felsefesi ve bir ideoloji olarak muhafazakârlığın şekillenişinin temellerini ise Ortaçağ Avrupa'sına kadar izlemek mümkündür. Muhafazakârlığı anlamak için 18. Yüzyılın önemli bir tarihi dönem olduğunu belirtmek gerekmektedir. Aydınlanma yüzyılı olarak tanımlanan bu yüzyıl, muhafazakâr düşüncenin felsefi zeminini oluşturan bir döneme karşılık gelir. Aydınlanma nasıl muhafazakâr düşüncenin felsefi zeminiyse Fransız Devrimi de muhafazakâr düşüncenin siyasal zeminini oluşturmıştır. Fransız Devrimi dönemi aydınlanma düşüncesinin kendini somut bir siyasi hareket olarak var kıldığı dönemin de adıdır. Sanayi Devrimi ise, muhafazakâr düşünce açısından tarihsel arka planı inşa eden üçüncü duraktır. Genel olarak reaksiyoner bir hareket olan muhafazakârlık, sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan toplumsal dönüşüme de tepki vermiştir. Bu nedenle Sanayi Devrimi de muhafazakârlığın şekillenişinin dönüm noktalarından biri olarak

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ealtunten@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0537-1041.

² Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Zübeyde Hanım Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, sukruturkoz@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-6185-3785.

KAYNAKÇA

- Akkaş, H. H. (2004). *Muhafazakâr düşünce ve Edmund Burke*, Ankara: Kadim Yayınları.
- Beneton, P. (1991). *Muhafazakârlık*, Çev. Cüneyt Akalın, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burke, E. (1993). *Reflections on the revolution in France*, Oxford-New York: Oxford University Press.
- Çaha, Ö. (2001). *Dört Akım Dört Siyaset*, İstanbul: Zaman Kitap.
- Çaha, Ö. (2004). Muhafazakâr düşüncede toplum, *Liberal Düşünce Dergisi: Muhafazakârlık*, Yıl: 9 Sayı: 34 Bahar, 15-23.
- Çiğdem, A. (1997). Muhafazakârlık üzerine, *Toplum ve Bilim*, 74: 32-51.
- Dural, A. B. (2006). Muhafazakârlık: düşünce kalıbı mı, ideoloji mi? *Muhafazakâr Düşünce*, 3(9-10): 55-66.
- Girvin, B. (1998). *The Right in the twentieth century*, London: Pinter Publishers.
- Harries, O. (2004). Muhafazakârlığın anlamı, Metin Boşnak (Çev.), *Liberal Düşünce Dergisi*, 9(34), 91-100.
- Hayek, F.A. (2004). Neden muhafazakâr değilim? (Çev: Atilla Yayla), *Liberal Düşünce Dergisi*, 34, 73-84.
- Heywood, A. (2007). *Siyasi ideolojiler*, İstanbul: Adres Yayınları.
- Honderich, T. (1991). *Conservatism*, Boulder: Westview Press.
- Kirk, R. (1982). "Introduction" Russell Kirk (Ed.), *The portable conservative reader*, New York: Penguin Books.
- Nisbet, R. (2007). *Muhafazakârlık: düş ve gerçek*, Ankara: Kadim Yayınları.
- O'Sullivan N. (1999). *Conservatism, contemporary political ideologies*, (2. Baskı), Eatwell, R. ve Wright, A. (Ed.), London and New York: Pinter.
- Oakeshott, M. (2001). *Rationalism in politics and other essays*, London: Methuen & Co.
- Öğün, S. S. (2003). Türk muhafazakârlığının kültürel ve politik kökleri, A. Çiğdem (Ed.), *Modern Türkiye'de siyasi düşünce: muhafazakârlık* (539-582), Cilt 5, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özipek, B. B. (2004). *Muhafazakârlık: akıl, toplum, siyaset*, İstanbul: Liberte Yayınları.
- Scruton, R. (2001). *The meaning of conservatism*. Basingstoke: Palgrave
- Suvanto, P. (1997). *Conservatism from french revolution to the 1890's*, Ipswich: Macmillan Press.
- Vincent, A. (2009). *Modern political ideologies*, Cambridge.

Bölüm 3

BOŞANMA: NEDENLERİ, BİÇİMLERİ VE SONUÇLARI

Aysun ERGÜL TOPÇU¹

GİRİŞ

Türkiye’de ve tüm dünyada var olan en eski kültürel geleneklerden biri olan evlilik, genellikle sosyal olarak onaylanmış ve çiftler arasında ekonomik, sosyal ve üreme iş birliğini içeren hukuki bir birliktelik ya da anlaşmadır. Çoğu çift evliliklerine kalıcı olacağı düşüncesiyle ve inancıyla başlamaktadır ancak zaman içerisinde ihtiyaçlarda ve hedeflerde farklılaşmalar söz konusu olabilmekte, bu da ilişkilerin sona ermesi diğer bir deyişle boşanma ile sonuçlanabilmektedir.

Boşanma dünyada olduğu gibi Türkiye’de de son yıllarda giderek artmaktadır. Türkiye’de 2001 yılında boşanan birey sayısı 91.994 iken 2022 yılına gelindiğinde bu sayı neredeyse iki katına çıkarak 180 bin 954 olmuştur. Ayrıca, 2022 yılında gerçekleşen boşanmaların 180 bin 592 çocuk içerdiği görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2023a). Boşanma tarihi incelendiğinde, yüksek boşanma oranının karmaşık demografik, ilişkisel, sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerden kaynaklandığı görülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (2022) 2021 yılında Türkiye’de sorumsuz ve ilgisiz davranmanın kadınlarda (%24.2) ve erkeklerde (%41.2) boşanma nedenleri arasında ilk sırada geldiğini göstermektedir. Bunu kadınlarda sırasıyla aldatma (%19.3), dayak/kötü muamele (%14.6), evin ekonomik geçimini sağlayamama (%9.9), içki (%8.7), aile büyüklerinin aile içi ilişkilere karışması (%5.4), kumar (%2.0), madde bağımlılığı (%2.0), evi terk etme (%1.7), ruhsal bozukluklar (%1.5), aile büyüklerine karşı saygısız davranma (%1.4), hakaret ve küfürlü konuşma (%1.4), kıskançlık (%1.4), ailenin ekonomik durumunun bozulması (%1.4) ve çocuk olmaması (%1.0) izlemektedir. Erkekler için ise sorumsuz ve ilgisiz davranmadan sonra sırasıyla aile büyüklerinin aile içi ilişkilere karışması (%11.0) evin ekonomik geçimini sağlayamama (%9.7), aldatma (%8.2), evi terk etme (%4.1), aile büyüklerine karşı saygısız davranma (%3.6), hakaret ve küfürlü

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, aysunergultopcu@karatekin.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2657-5983

özellikle zararlıdır. Kısaca, boşanmanın çocukların iyilik hallerine katkı sağlaması, ebeveynler arasındaki çatışmaların boşanma sonrası azalmasına bağlıdır. Benzer şekilde aile içi istismar, ciddi madde ve davranışsal bağımlılıkların olduğu ailelerde de boşanma çocuğun bu olumsuz ortamdan uzaklaşmasına katkıda bulunacaktır. Bununla birlikte, boşanma muhtemelen ergenlerin sadece küçük bir azınlığı için bir faydalıdır, çünkü az sayıda ilişkide boşanmayı eşler arasında yüksek düzeyde kronik bir çatışma takip eder.

KAYNAKÇA

- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marital and Family Therapy*, 72(3), 650–666. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x>
- Amato, P. R. & Dorius, C. (2010). Fathers, children, and divorce. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (pp. 177–200). John Wiley & Sons, Inc.
- Amato, P. R., & Patterson, S. E. (2017). The intergenerational transmission of union instability in early adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 79(3), 723–738. <https://doi.org/10.1111/jomf.12384>
- Amato, P. R., & Previti, D. (2003). People's reasons for divorcing: Gender, social class, the life course, and adjustment. *Journal of Family Issues*, 24(5), 602–626. <https://doi.org/10.1177/0192513X03024005002>
- Amato, P. R., Booth, A., Johnson, D. R., & Rogers, S. J. (2007). *Alone together: How marriage in America is changing*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Amato, P. R., Loomis, L. S., & Booth, A. (1995). Parental divorce, marital conflict, and offspring well-being during early adulthood. *Social Forces*, 73(3), 895–915. <https://doi.org/10.2307/2580551>
- Arikan, Ç. (1990). *Social and Psychological Problems of Working Class Divorced Women*. [Unpublished Doctoral Thesis] Hacettepe University.
- Arikan, Ç. (1996). Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması. Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Blekesaune, M., & Barrett, A. E. (2005). Marital Dissolution and Work Disability: A Longitudinal Study of Administrative Data. *European Sociological Review*, 21(3), 259–271. <http://www.jstor.org/stable/3559519>
- Bohannon, P. (1985). *All the happy families: Exploring the varieties of family life*. McGraw-Hill.
- Booth, A., & Amato, P. R. (2001). Parental Predivorce Relations and Offspring Postdivorce Well-Being. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 197–212. <http://www.jstor.org/stable/3599968>
- Bracke, P. F., Colman, E., Symoens, S. A., & Van Praag, L. (2010). Divorce, divorce rates, and professional care seeking for mental health problems in Europe: A cross-sectional population-based study. *BMC Public Health*, 10(1), 1–12. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-10-224>
- Bramlett, M. D & Mosher, W. D. (2002). Cohabitation, marriage, divorce, and remarriage in the United States: National Center for Health Statistics. *Vital Health Statistics* 23(22), 1–103.

- Braver, S. L., Shapiro, J. R., & Goodman, M. R. (2006). Consequences of divorce for parents. In M. A. Fine & J. H. Harvey (Eds.), *Handbook of divorce and dissolution* (pp. 313–337). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Bronstein, P., Clauson, J., Stoll, M. F., & Abrams, C. L. (1993). Parenting behavior and children's social, psychological, and academic adjustment in diverse family structures. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 42(3), 268–276. <https://doi.org/10.2307/585556>
- Byeon, J. (2023). Suicide and divorce in South Korea: Focusing on types of divorce. *Applied Economics Letters*, 30(2), 153–156. <https://doi.org/10.1080/13504851.2021.1980193>
- Can, F., Ergül Topçu, A. ve Topçu, G. (2022). Romantik Partner Çatışma Ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Nesne*, 10(25), 438–455. <https://doi.org/10.7816/nesne-10-25-05>.
- Carr, C. M., Wolchik, S. A., Tein, J. Y., & Sandler, I. (2019). Mother–adolescent and father–adolescent relationships after divorce: relations with emerging adults' romantic attachment. *Journal of Divorce & Remarriage*, 60(3), 194–210. <https://doi.org/10.1080/10502556.2018.1488120>
- Cavanagh, S. E., & Fomby, P. (2019). Family instability in the lives of American children. *Annual Review of Sociology*, 45, 493–513. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-073018-022633>
- Colman, E., Symoens, S., & Bracke, P. (2012). Professional health care use and subjective unmet need for social or emotional problems: a cross-sectional survey of the married and divorced population of Flanders. *BMC health services research*, 12(1), 1–12. <https://doi.org/10.1186/1472-6963-12-420>
- Corcoran, P., & Nagar, A. (2010). Suicide and marital status in Northern Ireland. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 45, 795–800. <https://doi.org/10.1007/s00127-009-0120-7>
- Cui, M., Fincham, F. D., & Durtschi, J. A. (2011). The effect of parental divorce on young adults' romantic relationship dissolution: What makes a difference? *Personal Relationships*, 18(3), 410–426. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2010.01306.x>
- De Graaf, P. M., & Kalmijn, M. (2006). Change and stability in the social determinants of divorce: A comparison of marriage cohorts in the Netherlands. *European Sociological Review*, 22(5), 561–572. <https://doi.org/10.1093/esr/jcl010>
- De Vaus, D., Gray, M., Qu, L., & Stanton, D. (2017). The economic consequences of divorce in six OECD countries. *Australian Journal of Social Issues*, 52(2), 180–199. <https://doi.org/10.1002/ajs4.13>
- Demir-Dagdas, T., & Drentea, P. (2021). Early parental divorce across the life course: parent–child relationships, women's drinking, and mental health. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 16(1), 50–58. <https://doi.org/10.1080/17450128.2020.1837408>
- Demirci, N. (2000). *The Effects of Divorce on Professional Women's Status and Sex Role*. [Unpublished Doctoral Thesis] Ege University.
- Demo, D. H., & Acock, A. C. (1988). The impact of divorce on children. *Journal of Marriage and the Family*, 50(3), 619–648. <https://doi.org/10.2307/352634>
- Diamond, R. M., Brimhall, A. S., & Elliott, M. (2018). Attachment and relationship satisfaction among first married, remarried, and post-divorce relationships. *Journal of Family Therapy*, 40, 111–127. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12161>

- Doherty, W. J., Harris, S. M., & Wickel Didericksen, K. (2016). A typology of attitudes toward proceeding with divorce among parents in the divorce process. *Journal of Divorce & Remarriage*, 57(1), 1–11. <https://doi.org/10.1080/10502556.2015.1092350>
- Doherty, W. J., Kalantar, S. M., & Tarsafi, M. (2021). Divorce ambivalence and reasons for divorce in Iran. *Family process*, 60(1), 159–168. <https://doi.org/10.1111/famp.12539>
- Dönmez, A., Büyüksahin, A., Taluy, N., Başer, I., & Güler, M. (2016). *Yakın ilişkiler psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Emery, R. E. (2013). *Evlilik, Boşanma ve Çocukların Uyumunu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ergül Topçu, A. ve Güre, A. (2021a). Ekonomik Güçlük İndeksi'nin psikometrik özelliklerinin sınanması. *Nesne*, 9(19), 99–113. <https://doi.org/10.7816/nesne-09-19-08>
- Ergül Topçu, A., & Güre, A. (2021b). Olumsuz yaşam olayları, anne-ergen ilişkisi ve ergen uyumu arasındaki ilişkiler: Bir izleme çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 36(87), 106–130. <https://doi.org/10.31828/tpd1300443320191030m000030>
- Fackrell, T. A., Poulsen, F. O., Busby, D. M., & Dollahite, D. C. (2011). Coming to terms with parental divorce: Associations with marital outcomes and the role of gender and religiosity. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52(6), 435–454. <https://doi.org/10.1080/10502556.2011.592429>
- Forehand, R., Neighbors, B., Devine, D., & Armistead, L. (1994). Interparental conflict and parental divorce: The individual, relative, and interactive effects on adolescents across four years. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 43(4), 387–393. <https://doi.org/10.2307/585369>
- Frisco, M. L., & Williams, K. (2003). Perceived housework equity, marital happiness, and divorce in dual-earner households. *Journal of Family Issues*, 24, 51–73. <https://doi.org/10.1177/0192513X02238520>
- Fucik, P. (2020). Trends in divorce acceptance and its correlates across European countries. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 56(6), 863–895. <https://doi.org/10.13060/csr.2020.053>
- Gottman, J. M. (1998). Psychology and the study of marital processes. *Annu. Rev. Psychol.* 49, 169–97. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.49.1.169>
- Güler, G. (2017). Ebeveyn yabancılaştırma sendromu ve boşanma. *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics*, 3(3), 225–228. <https://doi.org/10.5455/cap.20110321>
- Hald, G. M., Ciprić, A., Sander, S., & Strizzi, J. M. (2022). Anxiety, depression and associated factors among recently divorced individuals. *Journal of Mental Health*, 31(4), 462–470. <https://doi.org/10.1080/09638237.2020.1755022>
- Hanson, T. L. (1999). Does parental conflict explain why divorce is negatively associated with child welfare? *Social Forces*, 77(4), 1283–1316. <https://doi.org/10.2307/3005877>
- Healey, J. (2017). *Coping with Separation and Divorce*. The Spinney Press.
- Hewitt, B., & Turrell, G. (2011). Short-term functional health and well-being after marital separation: Does initiator status make a difference? *American Journal of Epidemiology*, 173(11), 1308–1318. <https://doi.org/10.1093/aje/kwr007>
- Hogan, D., Halpenny, A. & Greene, S. (2003). Change and continuity after parental separation: Children's experiences of family transitions in Ireland. *Childhood* 10(2), 163–180. <https://doi.org/10.1177/0907568203010002004>
- Hogan, P. F., & Furst Seifert, R. (2010). Marriage and the military: Evidence that those who serve marry earlier and divorce earlier. *Armed Forces & Society*, 36(3), 420–438. <https://doi.org/10.1177/0095327X09351228>

- Hogendoorn, B., Leopold, T., & Bol, T. (2020). Divorce and diverging poverty rates: A risk-and-vulnerability approach. *Journal of Marriage and Family*, 82(3), 1089–1109. <https://doi.org/10.1111/jomf.12629>
- Hughes, M. E., & Waite, L. J. (2009). Marital biography and health at mid-life. *Journal of Health and Social Behavior*, 50(3), 344–358. <https://doi.org/10.1177/002214650905000307>
- Jenkins, S. P. (2008). *Marital splits and income changes over the longer term*. Institute for Social and Economic Research, University of Essex. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.470.933&rep=rep1&type=pdf>
- Kalmijn, M., & Poortman, A. R. (2006). His or her divorce? The gendered nature of divorce and its determinants. *European Sociological Review*, 22(2), 201–214. <https://doi.org/10.1093/esr/jci052>
- Kendler, K. S., Lönn, S. L., Salvatore, J., Sundquist, J., & Sundquist, K. (2017). Divorce and the onset of alcohol use disorder: a Swedish population-based longitudinal cohort and co-relative study. *American Journal of Psychiatry*, 174(5), 451–458. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2016.16050589>
- Kposowa, A. J. (2000). Marital status and suicide in the National Longitudinal Mortality Study. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 54(4), 254–261. <https://doi.org/10.1136/jech.54.4.254>
- Lansford, J. E. (2009). Parental divorce and children's adjustment. *Perspectives on Psychological Science*, 4(2), 140–152. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6924.2009.01114.x>
- Leopold, T. (2018). Gender differences in the consequences of divorce: a study of multiple outcomes. *Demography* 55(3), 769–797. <https://doi.org/10.1007/s13524-018-0667-6>.
- Leopold, T., & Kalmijn, M. (2016). Is divorce more painful when couples have children? Evidence from long-term panel data on multiple domains of well-being. *Demography*, 53(6), 1717–1742. <https://doi.org/10.1007/s13524-016-0518-2>
- Lichtenstein, B., Lucke, J., & Loxton, D. (2022). Women and divorce: Financial coping from midlife to older age. *Journal of Women & Aging*, 34(3), 323–340. <https://doi.org/10.1080/08952841.2021.1935552>.
- Lorenz, F. O., Wickrama, K. A. S., Conger, R. D., & Elder Jr, G. H. (2006). The short-term and decade-long effects of divorce on women's midlife health. *Journal of Health and Social Behavior*, 47(2), 111–125. <https://doi.org/10.1177/002214650604700202>
- Maes, S. D., De Mol, J., & Buysse, A. (2012). Children's experiences and meaning construction on parental divorce: A focus group study. *Childhood*, 19(2), 266–279. <https://doi.org/10.1177/0907568211421220>
- McLanahan, S., Tach, L., & Schneider, D. (2013). The causal effects of father absence. *Annual Review of Sociology*, 39, 399–427. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071312-145704>
- McNelis, M., & Segrin, C. (2019). Insecure attachment predicts history of divorce, marriage, and current relationship status. *Journal of Divorce & Remarriage*, 60(5), 404–417. <https://doi.org/10.1080/10502556.2018.1558856>
- Morrison, S. C., Fife, S. T., & Hertlein, K. M. (2017). Mechanisms behind prolonged effects of parental divorce: A phenomenological study. *Journal of Divorce and Remarriage*, 58(1), 44–63. <https://doi.org/10.1080/10502556.2016.1262652>
- Nielsen NM, Davidsen RB, Hviid A, Wohlfahrt J. (2014). Divorce and risk of hospital-diagnosed infectious diseases. *Scandinavian Journal of Public Health*. 42(7), 705–711. <https://doi.org/10.1177/1403494814544398>

- Oren, D., & Hadomi, E. (2020). Let's talk divorce-an innovative way of dealing with the long-term effects of divorce through parent-child relationships. *Journal of Divorce & Remarriage*, 61(2), 148–167. <https://doi.org/10.1080/10502556.2019.1679593>
- Parker, M. L., Diamond, R. M., Ledermann, T., & Tambling, R. R. (2022). The beginning of the end: A revised inventory of divorce initiation. *Family Relations*, 71(4), 1619–1636. <https://doi.org/10.1111/fare.12660>
- Peters, B., & Ehrenberg, M. F. (2008). The influence of parental separation and divorce on father-child relationships. *Journal of Divorce & Remarriage*, 49(1-2), 7–109. <https://doi.org/10.1080/10502550801973005>
- Poortman, AR., Kalmijn, M. (2002). Women's Labour Market Position and Divorce in the Netherlands: Evaluating Economic Interpretations of the Work Effect. *European Journal of Population* 18, 175–202 <https://doi.org/10.1023/A:1015520411449>
- Quinney, D. (2003). Resilience and divorce adjustment in adults participating in divorce recovery workshops. *Journal of Divorce and Remarriage*, 40(1-2), 55–72. https://doi.org/10.1300/j087v40n01_04.
- Regan, P. (2011). *Close relationships*. Routledge.
- Roper, S. W., Fife, S. T., & Seedall, R. B. (2020). The intergenerational effects of parental divorce on young adult relationships. *Journal of Divorce & Remarriage*, 61(4), 249–266. <https://doi.org/10.1080/10502556.2019.1699372>
- Rosenfeld, M. J. (2018). Who wants the breakup? Gender and breakup in heterosexual couples. In Duane F. Alwin, Diane Felmlee, & Derek Kreager (Eds.), *Social networks and the life course: Integrating the development of human lives and social relational networks* (pp. 221–243). Cham: Springer International Publishing.
- Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M., Gunn, L. K. (1982). Exit, voice, loyalty and neglect: Responses to dissatisfaction in romantic involvements. *J. Personal. Soc. Psychol.* 43, 1230–42. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.43.6.1230>
- Sbarra, D. A., Hasselmo, K., & Bourassa, K. J. (2015). Divorce and health: Beyond individual differences. *Current Directions in Psychological Science*, 24(2), 109–13. <https://doi.org/10.1177/0963721414559125>
- Sbarra, D. A., Law, R. W., & Portley, R. M. (2011). Divorce and death: A meta-analysis and research agenda for clinical, social, and health psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 6, 454–474. <https://doi.org/10.1177/1745691611414724>
- Schoen, R., Astone, N. M., Rothert, K., Standish, N. J., & Kim, Y. J. (2002). Women's employment, marital happiness, and divorce. *Social Forces*, 81(2), 643–662. <https://doi.org/10.1353/sof.2003.0019>
- Seltzer, J. A. (1994). Consequences of marital dissolution for children. *Annual Review of Sociology*, 20(1), 235–266. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.20.080194.001315>
- Sencer, Y. (1979). *Türkiye'de Kentleşme: Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Shor, E., Roelfs, D. J., Bugyi, P., & Schwartz, J. E. (2012). Meta-analysis of marital dissolution and mortality: Reevaluating the intersection of gender and age. *Social science & medicine*, 75(1), 46–59. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2012.03.010>
- Steiner, L. M., Durand, S., Groves, D., & Rozzell, C. (2015). Effect of infidelity, initiator status, and spiritual well-being on men's divorce adjustment. *Journal of Divorce and Remarriage*, 56(2), 95–108. <https://doi.org/10.1080/10502556.2014.996050>

- Strizzi, J. M., Ciprić, A., Sander, S., & Hald, G. M. (2021). Divorce is stressful, but how stressful? Perceived stress among recently divorced Danes. *Journal of Divorce & Remarriage*, 62(4), 295–311. <https://doi.org/10.1080/10502556.2021.1871838>
- Sweeny, M. M., & Horwitz, A. V. (2001). Infidelity, initiation, and the emotional climate of divorce: Are there implications for mental health? *Journal of Health and Social Behavior*, 42, 295–309. <https://doi.org/10.2307/3090216>
- Şahin, H., & Güre, A. (2022). Ekonomik Güçlükler ile Evlilik Niteliği Arasındaki Bağlantıların Aile Stres Modeli Çerçevesinde İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 37(90), 1–14. <https://doi.org/10.31828/tpd1300443320191125m000043>
- Topçu, G. (2018). Varsayılan aile kaskacında babalık: Türkiye’de farklı babalık algıları ve sosyal politika ilişkisi. *Toplum ve Bilim*, 145, 54–102.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2022). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2021*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023a). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bo%C5%9Fanma-%C4%B0statistikleri-2022-49437&dil=1>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023b). *Evlilik süresi ve yaş grubuna göre boşanmalar, 2001-2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bo%C5%9Fanma-%C4%B0statistikleri-2022-49437&dil=1>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023c). *Yaş grubu ve nedene göre boşanmalar, 2001-2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bo%C5%9Fanma-%C4%B0statistikleri-2022-49437&dil=1>
- Uğur, S. B. (2014). *Boşanma sürecinin akademisyen kadınlar üzerine etkileri (Akdeniz Üniversitesi örneği)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Akdeniz Üniversitesi.
- Van Winkle, Z., & Leopold, T. (2021). Family size and economic wellbeing following divorce: The United States in comparative perspective. *Social Science Research*, 96, 102541. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2021.102541>
- Vandewater, E. A., & Lansford, J. E. (1998). Influences of family structure and parental conflict on children’s well-being. *Family Relations*, 323–330. <https://doi.org/10.2307/585263>
- Vatansever, M. (2011). *Eski Türk Hukukunda Boşanma ve Günümüz Hukukuyla Karşılaştırılması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Vignoli, D., Matysiak, A., Styr, M., & Tocchioni, V. (2018). The positive impact of women’s employment on divorce: Context, selection, or anticipation? *Demographic Research*, 38, 1059–1110.
- Williams, K., & Dunne-Bryant, A. (2006). Divorce and adult psychological well-being: Clarifying the role of gender and child age. *Journal of Marriage and Family*, 68, 1178–1196. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00322.x>
- Yip, P. S., Yousuf, S., Chan, C. H., Yung, T., & Wu, K. C. C. (2015). The roles of culture and gender in the relationship between divorce and suicide risk: A meta-analysis. *Social Science & Medicine*, 128, 87–94. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2014.12.034>
- Zacchilli, T. L., Hendrick, C. ve Hendrick, S. S. (2009). The romantic partner conflict scale: A new scale to measure relationship conflict. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(8), 1073–1096. <https://doi.org/10.1177/0265407509347936>
- Zaidi, B., & Morgan, S. P. (2017). The second demographic transition theory: A review and appraisal. *Annual Review of Sociology*, 43, 473–492. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-060116-053442>

Bölüm 4

GEBELİK KAYGISI VE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK ARASINDAKİ İLİŞKİDE SOSYAL DESTEK VE COVID-19 SALGININ ROLÜ¹

Melis NAZİFOĞLU²
Başak Türküler AKA³
Miray AKYUNUS⁴

GEBELİK KAYGISI

Hamilelik, ebeveyn olmak isteyen bireyler için kendine has dinamikleri olan benzersiz bir dönemdir. Anne bedeninde büyümeye başlayan bebek, fizyolojik (Huizink, Mulder, Robles de Medina, Visser ve Buitelaar, 2004) hormonal (Deklava, Lubina, Circenis, Sudraba ve Millere, 2015), sosyal ve psikolojik (Özyurt, 2017) birçok alanda annenin hayatını etkilemeye ve değiştirmeye başlar. Doğum öncesi dönem olarak da adlandırılan hamilelik süreci (Özyurt, 2017), gebelikten doğuma kadar geçen dokuz aylık dönemi kapsamaktadır. Bu süreçte ortaya çıkan değişiklikler ve hamileliğin kendisi stres ve kaygıya neden olabilmektedir (Özyurt, 2017). Hamilelik sürecinde en sık görülen psikolojik bozuklukların depresyon ve kaygı olduğu bulunmuştur (Zhou, Weng, Tan, Wu, Ma, Zhang, & Yuanve, 2020). Ayrıca araştırmalara göre, depresyon ve kaygı hamilelik döneminde, doğum sonrasına kıyasla daha yaygın görülmektedir (%5,6 ve %2,8'e karşılık %5,0 ve %0,7) (Mizuno, Tamakoshi ve Tanabe, 2017). Son dönemde tanımlama ve ölçüm araçlarının gelişimiyle, gebelik kaygısı üzerine yapılan çalışmalar artmış olsa da (Dosani ve diğerleri, 2022), birçok çalışma hamilelikle ilişkili kaygı bozukluklarının depresyondan daha yaygın olabileceğini göstermektedir (Brunton, Dryer, Saliba ve Kohlhoff, 2015). Hamilelikle ilişkili kaygı genellikle anne tarafından gebelik süreci, yeni doğanın sağlığı ve kendi iyiliği hakkında yaşanan durumsal korku ve endişeler olarak açıklanmaktadır (Julian, Ramos, Mahrer ve Schetter, 2020).

¹ Bu makale ilk yazarın tez verisinden üretilmiştir.

² Uzm .Kln. Psk., melisnazifoglu@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-4818-5417

³ Psk. Dr., turkuleraka@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-5330-8485

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Bahçeşehir Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, miray.akyunus@eas.bau.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8999-7075

da (Zhuo ve diğerleri, 2021), bu çalışmalar hamile kadınlar dışındaki örneklem gruplarını kullanmışlardır. COVID-19 salgınının psikolojik etkileri sadece hastalığın bulaşıcılığıyla ilgili değildir, aynı zamanda işsizlik (Goyal ve Selix, 2021), yiyecek ve gerekli maddelerin temininde sıkıntı (Kinser ve diğerleri, 2021) ve barınma sorunu (Barbosa-Leiker ve diğerleri, 2021) gibi belirsizlikler de ilişkilidir. Dolayısıyla, varolan belirsizliğe tahammülsüzlük ve gebelik kaygısı arasındaki ilişkinin hamileler için algılanan sosyal destekte bir azalma aracılığıyla değil, bu azalmanın COVID-19 salgınına özgü sorunlarla başa çıkmayı zorlaştırması üzerinden oluştuğu görülmektedir. Bir başka deyişle, hamile kadınlardaki belirsizlik algısı ve belirsizliğe tahammül etmekte zorlanma hali, algılanan sosyal destek azaldığında ve bu durum özellikle COVID-19 salgının etkileri daha da görünür olduğunda, gebeliğe dair kaygıların artmasıyla ilişkilendirilmektedir. Sonuç olarak, COVID-19 salgınının hamilelik süreci üzerindeki zorlaştırıcı etkisi bu model aracılığıyla görünür olmaktadır. Bu nedenle, COVID-19 salgını gibi tüm dünyayı etkileyen olağanüstü koşullarda, özellikle belirsizliğin ve belirsizliğe tahammül etmenin zorlandığı durumlarda, terapi uygulama ve araştırmalarında odaklanılacak noktaları seçmek önem taşımaktadır. Örneğin, gebelik kaygısına özgü değişkenlere odaklanmak yerine, durumla ilgili acil müdahalelere odaklanmak ve salgının etkisi sebebiyle oluşan genel koşulları değerlendirmek daha etkili olabilir.

Bu çalışmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma, İstanbul ve Antalya illerinde yürütüldüğünden sonuçlar Türkiye'deki tüm gebe kadınları temsil etmeyebilir. Ayrıca sosyal medya kullanımı bir sosyal destek alanı olarak bu çalışmaya dahil edilmemiştir, ileride yapılacak çalışmalarda sosyal medya ve mobil uygulamaların kullanımı sosyal desteğin boyutlarından biri olarak yer alabilir. Son olarak, çalışmadaki bulgular ilişkisel boyutta değerlendirilmiştir, çalışma değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkilerine dair bir bilgi vermemektedir.

KAYNAKÇA

- Aka, B. T., & Üstündağ-Budak, M. (2020). COVID-19 salgını etkileri ile kaygı ve depresyon semptomları arasındaki ilişkide başa çıkma biçimleri ve duygu düzenlemenin aracı rolü. TÜBİTAK projesi, SOBAG Proje No: 120K372.
- Aksoy Derya, Y., Timur Taşhan, S., Duman, M., & Durgun Ozan, Y. (2018). Turkish adaptation of the pregnancy-related anxiety questionnaire-revised 2: Validity and reliability study in multiparous and primiparous pregnancy. *Midwifery*, 62, 61–68.
- Aktar, E., Nikolic, M., & Bögels, S. M. (2017). Environmental transmission of generalized anxiety disorder from parents to children: worries, experiential avoidance, and intolerance of uncertainty. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 2(19), 137-147.

- Alan, S., Vurğec, B. A., Çevik, A., Gözüyeşil, E., & Sürücü, Ş. G. (2020). The effects of COVID-19 pandemic on pregnant women: Perceived stress, social support and sleep quality. *Yonago Acta Medica*, 4(63), 360-367.
- Büyükkayacı, N., & Koçak, C. (2013). The effect of social support on state anxiety levels during pregnancy. *Social Behavior and Personality*, 41(7), 1153-1164.
- Barbosa-Leiker, C., Smith, C. L., Crespi, E. J., Brooks, O., Burduli, E., Ranjo, S., . . . Garts-tein, M. A. (2021). Stressors, coping, and resources needed during the COVID-19 pandemic in a sample of perinatal women. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 171(21).
- Ben Salah, A., DeAngelis, B. N., & al'Absi, M. (2022, May 28). Uncertainty and psychological distress during COVID-19: What about protective factors?. *Current Psychology*: <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03244-2> adresinden alındı
- Bergh, B. V. (1990). The Influence of maternal emotions during pregnancy on fetal and neonatal behavior. *Pre- and Peri-natal Psychology Journal*, 2(5), 119-130.
- Brunton, R., Dryer, R., Saliba, A., & Kohlhoff, J. (2015). Pregnancy anxiety: A systematic review of current scales. *Journal of Affective Disorders*, 176, 24-34.
- Carleton, N. R., Duranceau, S., Shulman, E. P., Zerff, M., Gonzales, J., & Mishra, S. (2016). Self-reported intolerance of uncertainty and behavioural decisions. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 51, 58-65.
- Carleton, R. N., Norton, M. A., & Asmundson, G. J. (2007). Fearing the unknown: A short version of the intolerance of uncertainty scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 21(1), 105-117.
- Chatwin, J., Butler, D., Jones, J., James, L., Choucric, L., & McCharthy, R. (2021, 11). *Experiences of pregnant mothers using a social media based antenatal support service during the COVID-19 lockdown in the UK: findings from a user survey*. BMJ Open: <https://bmjopen.bmj.com/content/11/1/e040649> adresinden alındı
- Corno, G., Villani, D., Montigny, F. d., Pierce, T., Bouchard, S., & Molgora, S. (2022). The role of perceived social support on pregnant women's mental health during the COVID-19 pandemic. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 1-15.
- Çevik, S., & Yurdagül, Y. (2018). Impact of intolerance of uncertainty on psychological well-being in pregnant women with or without miscarriage risk. *Perspectives in Psychiatric Care*, 54, 436-440.
- Davenport, M. H., Meyer, S., Meah, V. L., Strynadka, M. C., & Khurana, R. (2020). Moms are not OK: COVID-19 and maternal mental health. *Frontiers in Global Women's Health*, 1. <https://doi.org/10.3389/fgwh.2020.00001>
- Deklava, L., Lubina, K., Circenis, K., Sudraba, V., & Millere, I. (2015). Causes of Anxiety During Pregnancy. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 205, 623-636.
- Değirmenci, S. S., Kosger, F., Altınöz, A. E., Eşsizoglu, A., & Aksaray, G. (2020). The relationship between separation anxiety and intolerance of uncertainty in pregnant women. *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, 33(17), 2927-2932.
- Dosani, A., Yim, I., Shaikh, K., Lalani, S., Alcantara, J., Letourneau, N., & Premji, S. (2022). Psychometric analysis of the Edinburgh Postnatal Depression Scale and pregnancy Related Anxiety Questionnaire in Pakistani pregnant women. *Asian Journal of Psychiatry*, (72).
- Eker, D., & Arkar, H. (1995). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' nin faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği [Factorial Structure, Validity, and Reliability of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support]. *Türk Psikoloji Dergisi*, 34(10), 17-25.

- Elsenbruch, S., Benson, S., Rütke, M., Rose, M., Dudenhausen, J., Pincus-Knackstedt, M. K., . . . Arck, P. C. (2006). Social support during pregnancy: effects on maternal depressive symptoms, smoking and pregnancy outcome. *Human Reproduction*, 22(3), 869-877.
- Field, T., Diego, M., Delgado, J., & Medina, L. (2013). Peer support and interpersonal psychotherapy groups experienced decreased prenatal depression, anxiety and cortisol. *Early Human Development*, 9(89), 621-624.
- Furtado, M., Lieshout, R. J., Ameringen, M. V., Green, S. M., & Frey, B. N. (2019). Biological and psychosocial predictors of anxiety worsening in the postpartum period: A longitudinal study. *Journal of Affective Disorders* (250), 218-225.
- Gök, E. A. (2018). *Gebelerde kişilik özellikleri, stresli yaşam olayları ve sosyal destek ile depresyon ve anksiyete belirtileri arasındaki ilişki*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Giesbrecht, G. F., Rojas, L., Patel, S., Kuret, V., Mackinnon, A. L., Tomfohr-Madsen, L., & Lebel, C. (2022). Fear of COVID-19, mental health, and pregnancy outcomes in the pregnancy during the COVID-19 pandemic study Fear of COVID-19 and pregnancy outcomes. *Journal of Affective Disorders* (299), 483-491.
- Goyal, D., & Selix, N. W. (2021). Impact of COVID-19 on maternal mental health. *Nursing continuing professional development*, 46(2), 103-109.
- Grumi, S., Provenzi, L., Accorsi, P., Biasucci, G., Cavallini, A., Decembrino, L., . . . Mariani, E. M. (2021). Depression and anxiety in mothers who were pregnant during the COVID-19 outbreak in Northern Italy: The role of pandemic-related emotional stress and perceived social support. *Frontiers in Psychiatry*, (12).
- Han, L., Bai, H., Lun, B., Li, Y., Wang, Y., & Ni, Q. (2022, June 27). The prevalence of fear of childbirth and its association with intolerance of uncertainty and coping styles among pregnant chinese women during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychiatry*: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsy.2022.935760/full> adresinden alındı
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford Press.
- Huizink, A., Delforterie, M., Scheinin, N., Tolvanen, M., Karlsson, L., & Karlsson, H. (2016). Adaption of pregnancy anxiety questionnaire-revised for all pregnant women regardless of parity: PRAQ- R2. *Archives of Women's Mental Health* (19), 125-132.
- Huizink, A., Mulder, E., Robles de Medina, P., Visser, G., & Buitelaar, J. (2004). Is pregnancy anxiety a distinctive syndrome? *Early Human Development* (79), 81-91.
- Javaid, M. K., Khanum, Z., Parveen, A., Rashid, A., Iftikhar, M., & Kaleem, R. (2022). Psychological impact in COVID positive pregnant females. *Pakistan Journal of Medical & Health Sciences* (2), 318-320.
- Julian, M., Ramos, I., Mahrer, N., & Schetter, C. (2020). *Pregnancy anxiety*. Los Angeles: Encyclopedia of Behavioral Medicine.
- Kahyaoğlu, H., & Küçükaya, B. (2021). Anxiety, depression, and related factors in pregnant women during the COVID-19 pandemic in Turkey: A web-based cross-sectional study. *Perspectives in Psychiatric Care* (57), 860-868.
- Kim, H. J., & Yeom, H.-A. (2022). Development of the uncertainty scale for women hospitalized with high-risk pregnancies in South Korea. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing* (51), 89-100.

- Kinser, P. A., Jallo, N., Amstadter, A. B., Thacker, L. R., Jones, E., Moyer, S., . . . Salisbury, A. L. (2021). Depression, anxiety, resilience, and coping: The experience of pregnant and new mothers during the first few months of the COVID-19 pandemic. *Journal of Women's Health*, 30(5), 654-664.
- Lebel, C., MacKinnon, A., Bagshawe, M., Tomfohr-Madsen, L., & Giesbrecht, G. (2020). Elevated depression and anxiety symptoms among pregnant individuals during the COVID-19 pandemic. *Journal of Affective Disorders* (277), 5-13.
- Leelavathy, M., Viswanathan, M., Sukumaran, A. B., Jose, R., Beevi, N., & John, S. (2022). Perceived anxiety and stress among pregnant women during COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Journal of Clinical and Diagnostic Research*, 16(3), 20-25.
- MacKinnon, D. P., Lockwood, C. M., & Williams, J. (2004). Confidence limits for the indirect effect: Distribution of the product and resampling methods. *Multivariate Behavioral Research*, 1(39), 99-128.
- Mahrer, N., Ramos, I., Guardino, C., Davis, E., Ramey, S., Shalowitz, M., & Schetter, C. (2020). Pregnancy anxiety in expectant mothers predicts offspring negative affect: The moderating role of acculturation. *Early Human Development* (141).
- Mizrak Sahin, B., & Kabakci, E. N. (2021). The experiences of pregnant women during the COVID-19 pandemic in Turkey: A qualitative study. *Women and birth : journal of the Australian College of Midwives*, 34(2), 162-169.
- Mizuno, T., Tamakoshi, K., & Tanabe, K. (2017). Anxiety during pregnancy and autonomic nervous system activity: A longitudinal observational and cross-sectional study. *Journal of Psychosomatic Research* (99), 105-111.
- Naja, S., Al Kubaisi, N., Singh, R., & Bougmiza, I. (2020). Generalized and pregnancy-related anxiety prevalence and predictors among pregnant women attending primary health care in Qatar, 2018-2019. *Heliyon*, 6(10), e05264.
- Nguyen, M. H., Gruber, J., Fuchs, J., Marler, W., Hunsaker, A., & Hargittai, E. (2020, September 9). Changes in digital communication during the COVID-19 Global Pandemic: Implications for digital inequality and future research. *Social Media + Society*: 10.1177/2056305120948255 adresinden alındı
- Özyurt, Ç. (2017, Temmuz). *Prenatal dönemdeki anne adayının psikobiyolojik mizaç özellikleri ile yaşadığı stress düzeyleri arasındaki ilişki*. Retrieved from Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=VzfiEnXhhSFtZqR_agdeUA&no=wGlfbvqOxeS6tFvTdIYKw
- Rathbone, A. L., & Cross, D. (2022). The use of social media, online support groups, and apps for pregnant women during COVID-19. J. Prescott içinde, *Digital Innovations for Mental Health Support* (s. 78-101). IGI Global.
- Sarıçam, H., Erguvan, F. M., Akın, A., & Akça, M. Ş. (2014). Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) Türkçe Formu: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Route Educational and Social Science Journal*, 3(1), 148-157.
- Sağlam, B. (2020). *Prenatal dönemde kadınlarda psikolojik iyi oluşu etkileyen faktörlerin incelenmesi*. İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Sbrilli, M. D., Haigler, K., & Laurent, H. K. (2021). The indirect effect of parental intolerance of uncertainty on perinatal mental health via mindfulness during COVID-19. *Mindfulness* (12), 1999-2008.
- Schmuke, A. D. (2019). Factors affecting uncertainty in women with high-risk pregnancies. *The American Journal of Maternal/Child Nursing*, 44(6), 317-324.

- Szkody, E., Stearns, M., Stanhope, L., & Mckinney, C. (2021). Stress-buffering role of social support during COVID-19. *Family Process*, 3(60), 1002-1015.
- Şen, S., Cetişli, N. E., & Saruhan, A. (2012). The relationship between migration and depression, anxiety level and social support in pregnancy. *International Journal of Human Sciences*, 9(2).
- Treleaven, C. (2020). *Intolerance of uncertainty and emotion regulation in pregnant women*. Unpublished Doctoral Thesis. Retrieved from Exeter University: <https://ore.exeter.ac.uk/repository/handle/10871/123891>
- University of Oxford. (2022, May). *Daily new confirmed COVID-19 deaths per million people*. Retrieved from Our World in Data: <https://ourworldindata.org/explorers/coronavirus-data-explorer>.
- Van den Bergh B. (1990). The influence of maternal emotions during pregnancy on fetal and neonatal behavior. *Journal of Prenatal & Perinatal Psychology & Health*. 5, 119-130.
- Viswasam, K., Berle, D., Milicevic, D., & Starcevic, V. (2021). Prevalence and onset of anxiety and related disorders throughout pregnancy: A prospective study in an Australian sample. *Psychiatry Reserach* (297), 113721.
- Wang, X., Xie, J., Wu, Y., Wu, X., Yan, S., Xu, Y., . . . Huang, K. (2021). Gender-specific effect of pregnancy-related anxiety on preschooler's emotional and behavioral development: A population-based cohort study. *Journal of Affective Disorders* (276), 368-376.
- Xie, R.-H., Yang, J., Liao, S., Xie, H., Walker, M., & Wen, S. W. (2010). Prenatal family support, postnatal family support and postpartum depression. *Australian and New Zealand Journal of Obstetrics and Gynaecology*, 4(50), 340-345.
- Zhang, C., Okeke, J., Levitan, R., Murphy, K., Foshay, K., Lye, S., . . . Matthews, S. (2022). Evaluating depression and anxiety throughout pregnancy and after birth: impact of the COVID-19 pandemic. *American Journal of Obstetrics & Gynecology MFM*, 4(3).
- Zhou, C., Weng, J., Tan, F., Wu, S., Ma, J., Zhang, B., & Yuan, Q. (2020). Pregnancy-related anxiety among Chinese pregnant women in mid-late pregnancy under the two-child policy and its significant correlates. *Journal of Affective Disorders* (276), 272-278.
- Zhuo, L., Wu, Q., Le, H., Li, H., Zheng, L., Ma, G., & Tao, H. (2021). COVID-19-related Intolerance of uncertainty and mental health among back-to-school students in Wuhan: The moderation effect of social support. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 3(18), 981.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 1(52), 30-41.

Bölüm 5

BOURDİEU’NÜN HABİTUS VE SERMEYE KURAMLARI EKSENİNDE YOKSULLUK VE SOSYAL DIŞLANMAYI TARTIŞMAK¹

Mehmet KOCA²

GİRİŞ

Günümüz toplumlarının önemli sorunlarından biri artan eşitsizliklerdir. Özellikle uluslararası anlamda göçlerin artması, kentsel alanlarda nüfusun yoğunlaşması, çalışma hayatındaki mesleki değişimler bu eşitsizlikleri daha da derinleştirmiştir. Artan bu eşitsizliklerle birlikte toplumsal sınıflar arasındaki mesafe giderek açılmış, yeni biçimler almaya başlamıştır. Hatta son zamanlarda sınıf-altı kavramından sıkça söz edilmeye başlanmıştır. Bireylerin sınıfsal konumlarını belirlemede sahip oldukları ya da olmadıkları maddi mal varlıkları ya da gelirlerinin yanı sıra kullanmış oldukları dil, almış oldukları eğitim, arkadaş çevreleri hatta okumuş oldukları kitapların sayısı gibi sosyal, kültürel ve simgesel sermayelerin önemi de giderek artmıştır.

Toplumsal sınıflar ve bireyler az ya da çok bazı (ekonomik, kültürel, sosyal ve simgesel) sermayelere sahiptirler. Bu nedenle toplumda sadece bir eşitsizlik türü değil de ne kadar sermaye türü varsa o kadar çok eşitsizlik türü vardır denilebilir (Jourdain and Naulin, 2016, s. 109). Bu sermayelerden bazı sınıf ve bireylerin yoksun olması onların toplumsal alandaki mücadelede savunmasız kalmalarına ve dolayısıyla da yoksulluk ve yoksulluğa bağlı dışlanma gibi dezavantajlı konumda olmalarına yol açmaktadır. Diğer yandan yoksul yardımları ile sermaye edinim çabaları onların mevcut konumlarını pekiştirmekte, hatta yoksulluk kültürü sarmalı içine dahi çekebilmektedir.

Yoksullar, yaşadıkları toplumun sosyal ilişkiler ağının dışına çıkarak dezavantajlı konuma gelmekte, içine düştükleri koşullardan kurtulmak için

¹ Bu çalışma, Prof. Dr. Ali Erkul’un danışmanlığında 2015 Tarihinde tamamlanan “Kentsel Yoksulluk Yoksul Yardımları ve Dışlanma (Sivas Merkez İlçe Örneği)” isimli doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

² Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, mehmetkoca@odu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1930-121X

alıyor olsalar da bilinçli davranış sergiledikleri için sınıf-altı diyebileceğimiz bir yoksulluk kültürü içine girmezler. Fakat diğer yandan yoksullar içinde yer alan bazı kesimlerde geçim stratejilerini yoksul yardımları üzerine kurabilmekte, bu yardımlara dayalı davranış kalıpları geliştirerek yaşam biçimlerini bu eksenle çerçeveleyebilmektedir.

Habitus, toplumsal eyleyicilerin rasyonel olmayan davranışlarını sahip oldukları araçların verimliliğini en yüksek seviyeye çıkaracak şekilde düzenlemeden, hesap yapmadan, hedeflerini açıkça ortaya koymadan ve bu hedeflere ulaşmak için sahip olunan araçları birleştirmeden yani planlar tasarılar yapmadan ve riskler almadan yapılanları açıklamaktadır (Bourdieu and Wacquant, 2003, s. 121). Haliyle yoksullar arasında yoksul yardımlarına bel bağlayarak geçinen ve bu konuda yatkinlık oluşturan kesimler ortaya çıkabilmektedir. Bu durum onların toplumsal alandan dışlanmalarını daha da artırarak kalıcı hale getirebilir. Bourdieu'ya göre, "yatkinlıkların dönüşümü, o yatkinlıkları doğuran ve kimi zaman doğurdıkları bu yatkinlıklardan daha kısa ömürlü olan nesnel yapıların önceden ya da aynı zamanda dönüşümüyle mümkün olabilir" (2015, s. 204). Bu nedenle yoksulların yoksulluktan ve yoksulluğa bağlı sosyal dışlanmadan kurtulmaları ya da kurutulamıyorlarsa bu konudaki düzeylerinin en aza indirilmesi için yapılacak olan yardımların onların sermayelerini arttıracak şekilde politikalar geliştirilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adaman, F. (2010). Yoksulluk-sosyal dışlanma-mikrokredi: Türkiye'den kimi kesitler, İz-zet Lofça vd. (Ed.), *Mikrokredi ve yoksulluk: yoksulluğun olmadığı bir dünyaya doğru*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Valiliği, Yayın No:8, 40-53,
- Alcock, P. (2011). Yoksulluk ve sosyal dışlanma, Alcock Pete, Margeret May ve Karen Rowlingson (Der.), *Sosyal politika: Kuramlar uygulamalar*, Barış Yıldırım vd. (Çev.), 179-188, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- ASAGM (2010). *Sosyal yardım algısı ve yoksulluk kültürü: Türkiye'de kamusal sosyal yardım alanların yardım algısı ve yoksulluk kültürü araştırması* (Genel Yayın No: 144). Ankara: Ermat Matbaacılık.
- Biçki, D. (2015). *Kent(te) yoksulluk ayrışma ve yaşam kalitesi*, Bursa: Dora Yayınları
- Bilen, M. & Mustafa, Ş. K. (2006). Yoksulluk kültürü ve Türkiye'de yoksulluk sorunu, *Sivil Toplum Dergisi*, 4 (13-14), 167-178.
- Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power, *Sociological Theory*, 7(1), 14-25.
- Bourdieu, P. (2015). *Pratik nedenler*, H. U. Tanrıöver (Çev.), İstanbul: Hil Yayınları.
- Bourdieu, P., Sapiro, G. & McHale, B. (1991). First lecture. Social space and symbolic space: Introduction to a Japanese reading of distinction. *Poetics Today*, 12(4), 627-638.
- Bourdieu, P., Wacquant, L. J. D. & Farage, S. (1994). Rethinking the state: Genesis and structure of the bureaucratic Field. *Sociological Theory*, 12(1), 1-18.

- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. (1992). An invitation to reflexive sociology. Chicago: University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. (2003). *Düşünümsel bir antropoloji için cevaplar*, Nazlı Ökten (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buğra, A. (2011). *Kapitalizm, yoksulluk ve Türkiye’de sosyal politika*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- CYDD (Cansuyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği) (2010). *Türkiye’de yoksulluk algısı araştırması: Yardımseverlerin yoksulluk algısı yoksulların yoksulluk algısı*, Ankara: Anıl Grup Matbaacılık.
- Çiğdem, A. (2011). Yoksulluk ve dinselilik, *Yoksulluk halleri: Türkiye’de kent yoksulluğunun toplumsal görünüşleri*, Necmi Erdoğan (Ed.), 203-248, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Didero, M. (2012). Cairo’s informal waste collectors: A multi-scale and conflict sensitive perspective on sustainable livelihoods, *Erdkunde*, 66(1), 27-44.
- Duvoux, N. (2010). The Culture of poverty reconsidered. The annals of the American academy of political and social science, 629, 1-15. <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Culture-of-Poverty-Reconsidered-Duvoux/ea2e360b1268715515c46ddc-580d3eba30d83025> (Erişim Tarihi: 08.08.2023).
- Erkul, A. & Koca, M. (2016). Yoksul yardımlarını yoksulluk ve sosyal dışlanma bağlamında yeniden düşünmek. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(3). 615-628.
- Etil, H. & Demir, M. (2014). Pierre Bourdieu’nun bilim sosyolojisine katkısı, “alan teorisi”, “habitus” cini ve refleksivite talebi. (içinde) Cogito, (Ed., Çeğin, G., Emrah Göker, Ökten, N.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gajdosikienė, I. (2004). Oscar Lewis’ culture of poverty: Critique and further development. *Kultūros Sociologija*, 88-96.
- Gordon, D. Spicker P. & Leguizamón A. S. (eds) (2006). *The international glossary on poverty*, CROP International Studies in Poverty Research, London: Zed Books.
- Güneş, F. (2010). Yoksullukla başa çıkma stratejileri, “kaynakların yoksulluğu” ve kadın emeği. *Folklor/Edebiyat*, 64., 33-64.
- Güneş, F. (2020). Yoksullar ve yoksulluk. F. Arık ve L. Taş (Ed.). *Dezavantajlılar ve dezavantajlılık sosyolojisi içinde* (161-191). Ankara: Nobel Yayınları.
- Joppke, C. (1986). The Cultural dimensions of class formation and class struggle: On The social theory of Pierre Bourdieu, *Berkeley Journal of Sociology*, 31, 53-78.
- Jourdain, A. & Naulin, S. (2016). *Pier Bourdieu’nün kuramı ve sosyolojik kullanımları*, Öykü Elitez (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaplan, M. & Yardımcıoğlu, M. (2020). Alan, habitus ve sermaye kavramlarıyla Pierre Bourdieu, *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (1), 23 – 37.
- Koca, M. (2015). *Kentsel yoksulluk yoksul yardımları ve dışlanma: Sivas merkez ilçe örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Koca, M. (2015a). Sosyal dışlanma sorunu ve asgari gelir desteğinin gerekliliği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39). 501-510.
- Lewis, O. (1971). *İşte hayat*, Çev: Belirtilmemiş, İstanbul: E Yayınları.
- Lingman, L. (2005). Structural adjustment, gender and household survival strategies: Review of evidence and concerns, <https://cew.umich.edu/PDFs/pubs/lingamrept.pdf> (Erişim Tarihi: 08.08.2023)

- Meggio, R. (2017). *An analysis of Pierre Bourdieu's outline of a theory of practice*, London: Macat Library.
- O'Hara, D. (2000). Capitalism and Culture: Bourdieu's field theory, *Amerikastudien / American Studies*, 45(1), 43-53.
- Oktik, N. (2008). Yoksulluk olgusuna kavramsal ve kuramsal yaklaşım, *Türkiye'de yoksulluk çalışmaları*, Nurgün Oktik (Der.), Yakın Kitapevi Yayınları, İzmir.
- Özbudun, S. (2002). Küresel bir 'yoksulluk kültürü' mü?, *Yoksulluk, şiddet ve insan hakları*, Yasemin Özdek (Ed.), Ankara: TODAİE Yayınları 53- 69.
- Rakodi, C. (1999). A capital assets framework for analyzing household livelihood strategies: Implications for policy, *Development Policy Review*, (17), 315-342.
- Ritzer, G. (2011). *Modern sosyoloji kuramları*. Himmet Hüller (Çev.), Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Scheuer, J. (2003). Habitus as the principle for social practice: A proposal for critical discourse analysis, *Language in Society*, 32 (2), 143-175.
- Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve kültür*, Tunçay Birkan (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Small, M. L., Harding, D. J., & Lamont, M. (2010). Reconsidering culture and poverty. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 629 (1), 6-27.
- Tatlıcan, Ü. & Çeğin, G. (2007). Bourdieu ve Giddens: Habitus veya yapının ikiliği, İçinde: Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan (Der.) *Ocak ve zanaat: Pierre Bourdieu derlemesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekeli, İ. (2000). Kent yoksulluğu ve modernite'nin bu soruya yaklaşım seçenekleri üzerine, *Devlet Reformu: Yoksulluk*, 139-160.
- Townsend, P. (1979). *Poverty in the united kingdom*, Harmondsworth: Penguin Books,.
- Türkdoğan, O. (1974). *yoksulluk kültürü gecekonduların toplumsal yapısı*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- United Nations (UN) (1995). The copenhagen declaration and programme of action: World summit for social development 6-12 March 1995, *United Nations Department of Publications*, New York.
- Wacquant, Loic J. D. (2003). "Düşünsel bir antropoloji için cevaplar'a giriş", İçinde, *Düşünsel bir antropoloji için cevaplar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Word Bank (1990). *World development report*, Published for The World Bank, Oxford University Press.

Bölüm 6

KADIN VE ERKEKLERİN PARTNER TAKİBİNE DAİR ALGILARI: NİTEL BİR ARAŞTIRMA

İbrahim ALBAYRAK¹
Yağmur ULUSOY²

GİRİŞ

Amerika’da ve Avrupa’nın bazı ülkelerinde suç olarak kabul edilmesinin üzerinden elli yıl geçmesine rağmen ısrarlı takip (stalking) halen birçok ülkede suç olarak kabul edilmemektedir. Bu ülkelerden biri olan Türkiye’de ise yakın zamanda yapılan düzenleme ile takip bir suç olarak kabul edildi (T.C. Resmi Gazete, 2022, sayı: 31848). Buna göre, Türk Ceza Kanununda ısrarlı takip, “İsrar arz eden bir biçimde; bir kimseyi fiziken ısrarlı takip etmek yahut farklı araç ve araçları kullanarak temas kurmaya çalışmak neticesinde bu kimsenin huzursuzluğuna, kendisi veya yakınlarının güveninden endişe duymasına neden olunması durumunda meydana gelen suç tipi” olarak tanımlanmaktadır. Takip suçu, eski partnere (boşanmış eşe) karşı işlendiğinde suçun cezasında artırımı gidilmektedir. Çünkü, mağdurların çoğu (kadınların %66’sı ve erkeklerin %44’ü) şu anki veya eski partnerleri tarafından ısrarlı bir şekilde takip edilmektedir (Backes, Fedina & Holmes, 2020; Logan, 2010; Mohandie, K., Meloy, McGowan, & Williams, 2006; Spitzberg & Cupach, 2007). Ayrıca tanıdık (partner ya da eski partner) biri tarafından takip edilmenin; daha fazla tehditkar, müdahaleci ve saldırgan davranışlar içerdiği görülmektedir (Logan, 2020; Sheridan, Scott & Roberts, 2016; Spitzberg, Cupach & Ciceraro, 2010). Bu nedenle tanıdık biri tarafından özellikle de partnerleri tarafından takip edilenlerle ilgili araştırmaların son yıllarda arttığı görülmektedir (Creamer & Hand, 2022; Flowers, Winder & Slade, 2022; Logan & Walker, 2019; Logan, 2022).

Tjaden ve Thoennes (1998) partner takibini (partner stalking); “Belirli bir kişiye yönelik, kişide korkuya neden olacak, tekrarlanan görsel veya fiziksel olarak yakınında olma, istenmeyen şekilde iletişim kurma, sözlü, yazılı veya üstü kapalı

¹ Uzm. Psk. Dan., Milli Eğitim Bakanlığı, ibrahim.albayrak@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7545-8014

² Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD, yagmur.ulusoym@inonu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8906-7396

KAYNAKÇA

- Aust, C. F. & Zillmann, D. (1996). Effects of victim exemplification in television news on viewer perception of social issues. *Journalism and Media Communication Quarterly*, 73, 787-803. <https://doi.org/10.1177/107769909607300403>
- Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 126, 651-680. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.5.651>
- Backes, B. L., Fedina, L., & Holmes, J. L. (2020). The criminal justice system response to intimate partner stalking: A systematic review of quantitative and qualitative research. *Journal of Family Violence*, 35(7), 665-678. <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00139-3>
- Bailey, B., & Morris, M. C. (2018). Longitudinal associations among negative cognitions and depressive and posttraumatic stress symptoms in women recently exposed to stalking. *Journal of Interpersonal Violence*. <https://doi.org/10.1177/0886260518807905>
- Becker, A., Ford, J. V., & Valshtein, T. J. (2021). Confusing stalking for romance: Examining the labeling and acceptability of men's (cyber) stalking of women. *Sex Roles*, 85(1), 73-87. <https://doi.org/10.1007/s11199-020-01205-2>
- Brewster, M. P. (2003). Power and control dynamics in prestalking and stalking situations. *Journal of family violence*, 18(4), 207-217. <https://doi.org/10.1023/A:1024064214054>
- Chen, X. Y., & Syed Faisal Al-Edros, S. D. H. (2022). Perceived Severity of Stalking Behavior and Blame Attributions among Malaysians: The Influence of Prior Relationship, Belief in a Just World, and Dark Tetrad Personality Traits. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 1-16. <https://doi.org/10.1080/10926771.2022.2133653>
- Chopra, J., Sambrook, L., McLoughlin, S., Randles, R., Palace, M., & Blinkhorn, V. (2022). Risk factors for intimate partner homicide in England and Wales. *Health & Social Care in the Community*. <https://doi.org/10.1111/hsc.13753>
- Chung, K. L., & Sheridan, L. (2021). Perceptions of stalking in Malaysia and England: The influence of perpetrator-target prior relationship and personality. *Personality and Individual Differences*, 182, 111064. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111064>
- Connell, R. (1987). *Gender and power: Society, the person and sexual politics*. Polity Press.
- Creamer, C. J., & Hand, C. J. (2022). Intimate partner stalking/pursuit: a pathophysiology of attachment style. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 66(5), 604-624. <https://doi.org/10.1177/0306624X211010289>
- Cupach W. R. & Spitzberg B. H. (2004). *The dark side of relationship pursuit: From attraction to obsession and stalking*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Denzin, N.K. (1978). *Sociological methods: A sourcebook*. New York, NY: McGraw-Hill
- Dunlap, E. E., Hodell, E. C., Golding, J. M. & Wasarhaley, N. E. (2012). Mock jurors' perception of stalking: The impact of gender and expressed fear. *Sex Roles*, 66, 405-417. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-9970-z>
- Dunlap, E. E., Lynch, K. R., Jewell, J. A., Wasarhaley, N. E., & Golding, J. M. (2015). Participant gender, stalking myth acceptance, and gender role stereotyping in perceptions of intimate partner stalking: A structural equation modeling approach. *Psychology, Crime & Law*, 21(3), 234-253. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2014.951648>
- Fleming, K. N., Newton, T. L., Fernandez-Botran, R., Miller, J. J., & Burns, V. E. (2012). Intimate partner stalking victimization and posttraumatic stress symptoms in

- post-abuse women. *Violence against women*, 18(12), 1368-1389. <https://doi.org/10.1177/1077801212474447>
- Flowers, C., Winder, B., & Slade, K. (2022). "You Want to Catch the Biggest Thing Going in the Ocean": A Qualitative Analysis of Intimate Partner Stalking. *Journal of interpersonal violence*, 37(7-8), NP4278-NP4314. <https://doi.org/10.1177/0886260520958632>
- Frieze, I., Parsons, J., Johnson, P., Ruble, D., & Zellman, G. (1978). *Women and sex roles: A social psychological perspective*. New York: W. W. Norton.
- Gavin, J., & Scott, A. J. (2016). The influence of the sex of and prior relationship between the perpetrator and victim on perceptions of stalking: A qualitative analysis. *Psychiatry, psychology and law*, 23(5), 716-732. <https://doi.org/10.1080/13218719.2016.1142933>
- Joffe, H., & Yardley, L. (2004). *Content and thematic analysis*. In Research Methods for Clinical Health Psychology. (pp. 56-68). London, Sage.
- Johansen, K. B. H., & Tjørnhøj-Thomsen, T. (2016). The consequences of coping with stalking—Results from the first qualitative study on stalking in Denmark. *International journal of public health*, 61(8), 883-889. <https://doi.org/10.1007/s00038-016-0851-7>
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (2022, 4 Ocak). Kadın cinayetlerini durduracağız platformu 2022 Ocak ayı veri raporu.
- Kalunta-Crumpton, A. (2015). Intersections of patriarchy, national origin and immigrant Nigerian women's experiences of intimate partner violence in the United States. *International Journal of Sociology of the Family*, 41(1), 1-29.
- Kraaij, V., Arensman, E., Garnefski, N., & Kremers, I. (2007). The role of cognitive coping in female victims of stalking. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(12), 1603-1612. <https://doi.org/10.1177/0886260507306499>
- Logan, T. K. (2010). Research on partner stalking: Putting the pieces together. *Lexington, KY: University of Kentucky, Department of Behavioral Science & Center on Drug and Alcohol Research*.
- Logan, T. K. (2020). Examining stalking experiences and outcomes for men and women stalked by (ex) partners and non-partners. *Journal of Family Violence*, 35(7), 729-739. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00111-w>
- Logan, T. K. (2022). Examining stalking assault by victim gender, stalker gender, and victim-stalker relationship. *Journal of Family Violence*, 37, 87-97. <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00221->
- Logan, T. K., & Walker, R. (2019). The impact of stalking-related fear and gender on personal safety outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 36, 13-14. <https://doi.org/10.1177/0886260519829280>
- Logan, T. K., & Walker, R. T. (2010). Civil protective order effectiveness: Justice or just a piece of paper?. *Violence and Victims*, 25(3), 332-348. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.25.3.332>
- Logan, T. K., Shannon, L., Cole, J., & Swanberg, J. (2007). Partner stalking and implications for women's employment. *Journal of interpersonal violence*, 22(3), 268-291. <https://doi.org/10.1177/0886260506295380>
- McKeon, B., McEwan, T. E., & Luebbers, S. (2015). "It's not really stalking if you know the person": Measuring community attitudes that normalize, justify and minimise stalking. *Psychiatry, Psychology and Law*, 22(2), 291-306.
- McKeon, B., Mullen, P. E., & Ogloff, J. 34-item Stalking Attitudinal Questionnaire. (Unpublished)

- Melton, H. C. (2007). Stalking in the context of intimate partner abuse: in the victims' words. *Feminist Criminology*, 2(4), 347-363. <https://doi.org/10.1177/1557085107306517>
- Meriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.), Nobel.
- Meyer, J. (1991). *Power and love: Conflicting conceptual schemata*. In Davis, K., Leijenaar, M., and Oldersma, J. (eds.), *The Gender of Power*, Sage, Newbury Park, CA, pp. 21-41
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2019). *Nitel veri analizi genişletilmiş kaynak kitap*. (3.Baskı) (Çev. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy). Pegem.
- Mohandie, K., Meloy, J., McGowan, M., & Williams, J. (2006). The RECON typology of stalking: Reliability and validity based upon a large sample of north American stalkers. *Journal of Forensic Science*, 51 (1), 147-155. <https://doi.org/10.1111/j.1556-4029.2005.00030.x>
- Mullen, P.E., Pathé, M. & Purcell, R. (2009). *Stalkers and Their Victims*. (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- National Institute of Justice (NIJ) (1996). Domestic violence, stalking, and antistalking legislation: An annual report to congress under the Violence Against Women Act. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs. National Institute of Justice.
- Oudekerk, B. A., Allen, J. P., Hessel, E. T., & Molloy, L. E. (2015). The cascading development of autonomy and relatedness from adolescence to adulthood. *Child development*, 86(2), 472-485. <https://doi.org/10.1111/cdev.12313>
- Patton, C. L., Nobles, M. R., & Fox, K. A. (2010). Look who's stalking: Obsessive pursuit and attachment theory. *Journal of Criminal Justice*, 38(3), 282-290. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2010.02.013>
- Patton, Q. M. (2014) *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (S. B. Demir ve M. Büttün, Çev.). Pegem Akademi.
- Roberts, A., & Dziegielewski, S. (1996). Assessment typology and intervention with the survivors of stalking. *Aggression and Violent Behavior*, 1(4), 359-368. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(96\)00011-0](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(96)00011-0)
- Scott, A. J. (2020). *Stalking: How perceptions differ from reality and why these differences matter*. In R. Bull & I. Blandón-Gitlin (Eds.), *The Routledge international handbook of legal and investigative psychology* (pp. 238-254). Routledge.
- Scott, A. J., Duff, S. C., Sheridan, L., & Rajakaruna, N. (2019). The influence of contextual information regarding the breakdown of relationships and perpetrator/target sex composition on perceptions of relational stalking. *Psychology, Crime and Law*, 25(4), 364-380. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2018.1529231>
- Sears, K. P. (2021). Cultural beliefs related to intimate partner violence help-seeking among African College Women. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 30(7), 972-989. <https://doi.org/10.1080/10926771.2021.1912874>
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for information*, 22(2), 63-75. <https://doi.org/10.3233/EFI-2004-22201>
- Sheridan L., Scott A. J., Roberts K. (2016). Young women's experiences of intrusive behavior in 12 countries. *Aggressive Behavior*, 42, 41-53. <https://doi.org/10.1002/ab.21604>
- Sheridan, L., & Davies, G. M. (2001). What is stalking? The match between legislation and public perception. *Legal and Criminological Psychology*, 6(1), 3-17. <https://doi.org/10.1348/135532501168163>

- Sheridan, L., & Roberts, K. (2011). Key questions to consider in stalking cases. *Behavioral Sciences & the Law*, 29(2), 255-270. <https://doi.org/10.1002/bsl.966>
- Sheridan, L., Arianayagam, J., & Chan, H. C. (2019). Perceptions and experiences of intrusive behavior and stalking within a culture. *Psychology, Crime and Law*, 25(4), 381-395. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2018.1529233>
- Sheridan, L., Gillett, R., Davies, G. M., Blaauw, E., & Patel, D. (2003). 'There's no smoke without fire': Are male ex-partners perceived as more 'entitled' to stalk than acquaintance or stranger stalkers?. *British Journal of Psychology*, 94(1), 87-98. <https://doi.org/10.1348/000712603762842129>
- Sinclair, H. C. (2012). Stalking myth-attributions: Examining the role of individual and contextual variables on attributions in unwanted pursuit scenarios. *Sex roles*, 66(5), 378-391. <https://doi.org/10.1007/s11199-010-9853-8>
- Spitzberg, B. & Cupach, W. (2007). The state of the art stalking: Taking stock of the emerging literature. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 64-86. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2006.05.001>
- Spitzberg, B. H., Cupach, W. R., Ciceraro, L. D. (2010). Sex differences in stalking and obsessive relational intrusion: Two meta-analyses. *Partner Abuse*, 1, 259- 285. <https://doi.org/10.1891/1946-6560.1.3.259>
- Spitzberg, B., Cupach, W. (2014). *The dark side of relationship pursuit: From attraction to obsession and stalking*. New York, NY: Routledge
- Thompson, C. M., Dennison, S. M., & Stewart, A. (2012). Are female stalkers more violent than male stalkers? Understanding gender differences in stalking violence using contemporary sociocultural beliefs. *Sex Roles*, 66(5), 351-365. <https://doi.org/10.1007/s11199-010-9911-2>
- Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). Extent, nature and consequences of intimate partner violence (NCJ 181867). Washington, DC: National Institute of Justice, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice.
- Walker, R., Logan, T. K., Cole, J., & Shannon, L. (2006). *Partner stalking: How women respond, cope, and survive*. Springer Publishing Company
- West, C. (2016). African immigrant Women and intimate partner violence: A systematic review. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 25(1), 417. <https://doi.org/10.1080/10926771.2016.1116479>
- White, E., Longpre, N., & Stefanska, E. B. (2022). Stalking behaviors presented by ex-intimate stalkers: A victim's perspective. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(7-8), NP5074-NP5093. <https://doi.org/10.1177/0886260520934429>
- Yardley, L. (2000). Dilemmas in qualitative health research. *Psychology & Health*, 15(2), 215-228. <https://doi.org/10.1080/08870440008400302>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Zona, M. A., Sharma, K. K., & Lane, J. (1993). A comparative study of erotomaniac and obsessional subjects in a forensic sample. *Journal of Forensic Sciences*, 38, 894-903. <https://doi.org/10.1520/JFS13486J>

Bölüm 7

BİLİŞSEL ESNEKLİĞİN SAKİN BENLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Banu SAYINER¹

GİRİŞ

Hayatın çeşitli evrelerinde çeşitli kaoslar yaşanmaktadır. Bu karmaşık durumlar kişileri çeşitli şekillerde etkilemektedir. Karşılaşılan olumsuz süreçten en az hasarla çıkabilmek için iyi bir bilişsel kaynak ve başa çıkmaya yönelik olumlu bir benliğe ihtiyaç duyulmaktadır.

İnsanların benliğinin anlamı arama sürecinde «ben kimim?» sorusuna yönelik arayışları yıllardır sürmektedir. Bu arayış yolculuğuna eşlik eden öğretilerde birey olma çabasını etkileyen birçok kavram bulunmaktadır. İçinde yaşadığımız dünyada kişinin kendisiyle çevresi arasında denge kurarak, gelişen durumları iyi yönetmesinin gerekliliği görülmektedir. Yönetimin gerçekleştirileceği bu süreçte kişinin kendi özellikleri ile çevresi arasında kurulan denge ile benliği oluşturma hassas bir denge olduğu görülmektedir. Dengenin sağlanmasında benlikte sakinlik arayışı geçmişten günümüze kadar geniş bir yer tutmaktadır.

Günümüzde psikoloji biliminde pozitif psikolojiye yönelik yapılan çalışmaların oranına paralel olarak ilgili konuların çeşitliliğinde de bir artış görülmektedir. Son yıllarda kişilerin ruhsal sağlıklarına yönelik olarak gelişen süreçte patolojiye ulaşmadan koruyucu olumlu önlemlerin alınmasını kapsayan pozitif psikoloji açısından bireyin iyi oluşu hedeflenmektedir. Bu bağlamda, psikolojik iyi oluşu destekleyen (İmiroğlu, Demir & Murat, 2021) çalışmaların yaygınlık kazandığı gözlenmektedir. Bu çalışmada da, iyi oluş sürecinde bilişsel esneklik ile aslında temelleri felsefenin gelişimine dayanmakla birlikte yeni bir yaklaşımla oluşturulan sakin benlik (quiet ego) kavramlarının etkileşiminin incelenmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

¹ Psikolog Dr., İstanbul-Türkiye, banusayiner@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-4842-0712

KAYNAKÇA

- Ahn, A. J., Kim, B. S. K. & Park, Y.S. (2008). Asian cultural values gap, cognitive flexibility, coping strategies, and parent-child conflicts among Korean Americans. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 14(4), 353-363. Doi: 10.1037/1099-9809.14.4.353
- Akca, E., & Sumer, N. (2016). The quiet ego and its predictors in Turkish culture. C. Roland-Lévy, P. Denoux, B. Voyer, P. Boski, & W. K. Gabrenya Jr. (Eds.), *Unity, diversity and culture. Proceedings from the 22nd Congress of the International Association for Cross-Cultural Psychology (IACCP, 2016)*, Michigan: Grand Valey State University, (pp.409-415).
- Akça, E. (2014). *Personality and cultural predictors of the quiet ego: comparing turkey and the united states*. (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bauer, J. J., & Wayment, H. A. (2008). The psychology of the quiet ego. In H. A. Wayment & J. J. Bauer (Eds.), *Transcending self-interest: psychological explorations of the quiet ego* (pp.7-19). Washington: American Psychological Association.
- Bayram, F., Özkamalı, E. & Çiftçi, S. (2021). Tercih sürecindeki üniversite adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(77), 98-120. Doi: 10.17755/esosder.735689
- Bilgiç, R. & Bilgin, M. (2016). Ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 39-55. Doi: 10.29065/usakead.232432
- Boin, J. & Voci, A. (2019). Quiet ego and noisy ego: A useful distinction in the investigation of individual well-being and intergroup relation. *TPM-Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, 26(3), 347-362. Doi: 10.4473/TPM26.3.2
- Bozkurt, T. (2019). *Üniversite öğrencilerinin otantiklik, sosyal bağlılık ve belirsizliğe tahammülsüzlük özelliklerinin sakin benlik düzeylerini yordayıcılığı*. (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Buonomo, I., Farnese, M. L., Vecina, M.. L., & Benevene, P. (2021). Other-Focused approach to teaching. the effect of ethical leadership and quiet ego on work engagement and the mediating role of compassion satisfaction. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-11. Doi: 10.3389/fpsyg.2021.692116
- Buyruk-Genç & Yüksel-Şahin. (2020). Examining cognitive flexibility of counselors according to the effective counselor characteristics, counselor self efficacy and some variables. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49(2), 794-825. Doi: 10.14812/cufej.742070
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2023). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (34. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Chew, L.-C. & Ang, C.-S. (2021). The relationship among quiet ego, authenticity, self-compassion and life satisfaction in adults. *Current Psychology*, 42(7), 5254-5264. Doi: 10.1007/s12144-021-01867-5
- Çelikkaleli, Ö. & Gündüz, B. (2019). Direct and indirect relationships between personality types and problem-focused coping style in adolescents: Mediation role of cognitive flexibility. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48(1), 73-99. Doi: 10.14812/cufej.483079

- Deng, Y.-Q., Shi, G., Zhang, B., Zheng, X., Liu, Y., Zhou, C. & Wang, X. (2022). The effect of mind wandering on cognitive flexibility is mediated by boredom. *Acta Psychologica*, 231, Doi: 10.1016/j.actpsy.2022.103789
- Dennis, J. P. & Vander-Wal, J. S. (2010). The Cognitive Flexibility Inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive Therapy and Research*, 34(3), 241-253. Doi: 10.1007/s10608-009-9276-4
- Esen-Aygun, H. (2018). The relationship between pre-service teachers' cognitive flexibility and interpersonal problem solving skills. *Eurasian Journal of Educational Research*, 77, 105-128
- Futerman-Collier, A. & Wayment, H. A. (2019). Enhancing and explaining art-making for mood-repair: The benefits of positive growth-oriented instructions and quiet ego contemplation. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 15(2), 363-376. Doi: 10.1037/aca0000286
- Gülüm, İ. V. & Dağ, İ. (2012). Tekrarlayıcı Düşünme Ölçeği ve Bilişsel Esneklik Envanterinin Türkçeye uyarlanması, geçerliliği ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(3), 216-223.
- Heppner, W. L. & Kernis, M. H. (2007). "Quiet Ego" functioning: The complementary roles of mindfulness, authenticity, and secure high self-esteem. *Psychological Inquiry*, 18(4), 248-251. Doi: 10.1080/10478400701598330
- Huffman, A. H., Irving, L. H. & Wayment, H. A. (2015). The quiet ego: Assuaging organizational concerns about mindfulness. *Industrial and Organizational Psychology*, 8(4), 661-667. Doi: 10.1017/iop.2015.96
- İmroğlu, A., Demir, R. & Murat, M. (2021). Psikolojik iyi oluşun yordayıcıları olarak bilişsel esneklik, bilinçli farkındalık ve umut. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(80), 2037-2057. Doi: 10.17755/esosder.859555
- Jacob, J. M. & Sudhamayi. (2020). The relation between quiet ego and self-consciousness among emerging adults in India. *The International Journal of Indian Psychology*, 8(1), 641-649. Doi: 10.25215/0801.080
- Koç, C. & Mehdiyev, E. (2022). İngilizce öğretmen adaylarının bilişsel esneklikleri ve yardım isteme eğilimlerinin incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 36(3), 794-812. Doi: 1033308/26674874.20223633470
- Kolburan, Ş. G., Eker, E. & Akdeniz, B. (2019). Bilişsel esneklik ve mizah stilleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri, Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences*, 1(1), 1-13. <http://doi.org/10.5336/forensic.2018-62253>
- Kömür, B. E. (2018). *Üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ile stresle başa çıkma becerileri arasındaki ilişkinin araştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kurt, A. A. & Gündüz, B. (2020). The investigation of relationship between irrational relationship beliefs, cognitive flexibility and differentiation of self in young adults. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49(1), 2020, 28-44. Doi: 10.14812/cufej.65862
- Liu, G., Isbell, L. M. & Leidner, B. (2020). Quiet ego and subjective well-being: The role of emotional intelligence and mindfulness. *Journal of Happiness Studies*, 22(6), 2599-2619. Doi: 10.1007/s10902-020-00331-8
- Liu, G., Isbell, L. M. & Leidner, B. (2021). How does the quiet ego relate to happiness? A path model investigation of the relations between the quiet ego, self-concept clarity,

- and well-being. *Journal of Happiness Studies*, 23(3), 1007-1020. Doi: 10.1007/s10902-021-00438-6
- Liu, G., Isbell, L. M., Constantino, M. J. & Leidner, B. (2022). Quiet ego intervention enhances flourishing by increasing quiet ego characteristics and trait emotional intelligence: A randomized experiment. *Journal of Happiness Studies*, 23(7), 3605-3623. Doi: 10.1007/s10902-022-00560-z
- Martin, M. M. & Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological Reports*, 76(2), 623-626. Doi: 10.2466/pr0.1995.76.2.623
- Martin, M. M. & Anderson, C. M. (1998). The Cognitive Flexibility Scale: Three validity studies. *Communication Reports*, 11(1), 1-9. Doi: 10.1080/08934219809367680
- Martin, M. M., Anderson, C. M. & Thweatt, K. S. (1998). Aggressive communication traits and their relationships with the Cognitive Flexibility Scale and the Communication Flexibility Scale. *Journal of Behavior and Personality* 13(3), 531-540.
- Oral, S. & Kolburan, Ş. G. (2019). Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ve bilişsel esneklik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3(6), 165-178. Doi: 10.31461/ybpd.607300
- Turan, N., Durgun, H., Kaya, H., Ertaş, G. & Kuvan, D. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin stres durumları ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişki. *Journal of Academic Research in Nursing*, 5(1), 59-66. Doi: 10.5222/jaren.2019.43265
- Türkücü, R. (2022). *Psikolojik danışmalarda mesleki yaşam kalitesi ve otantiklik arasındaki ilişkide sakin benliğin aracı rolü üzerine bir inceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Wang, C., Zhang, Z., Wiley, J. A., Fu, T. & Yan, J. (2022). Gender differences in pleasure: The mediating roles of cognitive flexibility and emotional expressivity. *BMC Psychiatry*, 22(1), 1-8. Doi: 10.1186/s12888-022-03945-9
- Watson, D. C. (2018). Self-compassion, the 'quiet ego' and materialism. *Heliyon*, 4(10), 1-20. Doi: 10.1016/j.heliyon.2018.e00883
- Wayment, H. A. & Bauer, J. J. (2017a). The quiet ego: Motives for self-other balance and growth in relation to well-being. *Journal of Happiness Studies*, 19(3), 881-896. Doi: 10.1007/s10902-017-9848-z
- Wayment, H. A. & Bauer, J. J. (2017b). The quiet ego: Concept, measurement, and well-being. In M.D. Robinson & M. Eid (Eds.), *The happy mind: Cognitive contributions to well-being* (pp.77-94). New York, NY: Springer International Publishing. Doi: 10.1007/978-3-319-58763-9_5
- Wayment, H. A., Wiist, B., Sullivan, B. M. & Warren, W. A. (2011). Doing and being: Mindfulness, health, and quiet ego characteristics among Buddhist practitioners. *Journal of Happiness Studies* 12(4), 575-589. Doi: 10.1007/s10902-010-9218-6
- Wayment, H. A., Bauer, J. J., & Sylaska, K. (2014). The Quiet Ego Scale: Measuring the compassionate self-identity. *Journal of Happiness Studies*, 16(4), 999-1033. Doi: 10.1007/s10902-014-9546-z
- Wayment, H. A., Collier, A. F., Birkett, M., Traustadóttir, T. & Till, R. E. (2015). Brief quiet ego contemplation reduces oxidative stress and mind-wandering. *Frontiers in Psychology*, 6, 1-11. Doi: 10.3389/fpsyg.2015.01481
- Wayment, H. A., West, T. N. & Craddock, E. B. (2016). Compassionate values as a resource during the transition to college: Quiet ego, compassionate goals, and self-compassion. *Journal of The First-Year Experience & Students in Transition*, 28(2), 93-114.

- Wayment, H. A., & Cavolo, K. (2018). Quiet ego, self-regulatory skills, and perceived stress in college students. *Journal of American College Health*, 67(2), 92-96. Doi: 10.1080/07448481.2018.1462826
- Wayment, H. A., Al-Kire, R. & Brookshire, K. (2018). Challenged and changed: Quiet ego and posttraumatic growth in mothers raising children with autism spectrum disorder. *Autism*, 23(3), 607-618. Doi: 10.1177/1362361318763971
- Wayment, H. A., Huffman, A. H. & Irving, L. H. (2018). Self-Rated health among unemployed adults: The role of quiet ego, self-compassion, and post-traumatic growth. *Occupational Health Science*, 2(3),247-267. Doi: 10.1007/s41542-018-0023-7
- Wayment, H. A., Huffman, A. H. & Eiler, B. A. (2019). A brief “quiet ego” workplace intervention to reduce compassion fatigue and improve health in hospital healthcare workers. *Applied Nursing Research*, 49, 80-85. Doi: 10.1016/j.apnr.2019.05.002
- Yıldırım, M. (2020). *Otizm spektrum bozukluğu tanısı olan çocukların annelerinin psikolojik sıkıntı, travma sonrası gelişim ve yaşam doyumu düzeyleri ile ilgili değişkenler*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yukay-Yüksel, M., Sayın, M. & Dinç, S. (2020). Lise öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarının yordanmasında bilişsel esneklik ve ruminasyonun etkisi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel Sayı), 202-218. Doi: 10.21733/ibad.776439
- Zimigrod, L., Zimigrod, S., Rentfrow, P. J. & Robbins, T. W. (2019). The psychological roots of intellectual humility: The role of intelligence and cognitive flexibility. *Personality and Individual Differences*, 141, 200-208. Doi: 10.1016/j.paid.2019.01.016

Bölüm 8

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE YAŞLILIK

Sevda ÖZÜTÜRKER¹
Mehmet ÖZÜTÜRKER²

1. GİRİŞ

Küreselleşme, içinde yaşadığımız dünyada yerel, bölgesel ve uluslararası güç birimlerinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan etkileşimlerinin karşılıklı ve sürekli olarak artması anlamına gelmektedir. Modernleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan küreselleşmenin yaratmış olduğu karşılıklı bağımlılık ilişkisi, yerelin dünya ile bütünleşmesi sürecinde genç ve aktif çalışma çağındaki nüfus için yeni fırsat alanları sunarken; sayıları gün geçtikçe artan yaşlı nüfus için birçok olumsuz sonucu da beraberinde getirmektedir.

Küreselleşmenin belki de en bariz sonucu demografik yaşlanmadır. 21. yüzyılda yaşanan teknolojik ilerlemeler, sanayi üretim biçimi ve kapitalist ekonomi anlayışı çerçevesinde artan rekabet koşulları doğum oranlarının azalmasına, modern tıbbın gelişmesi doğuştan beklenen yaşam sürelerinin artmasına, aşırı bireycilik ve özgürlük kavramlarının daha fazla önem kazanması yalnız yaşayan bireylerin artmasına neden olmuştur. Birçok ülkede toplumsal hayatın işleyiş biçimi, artan ve artmakta olan yaşlı nüfusun yaşam standartları gözetilerek yeniden dizayn edilmesini ve toplumsal yaşlanma ile mücadele edilmesini zorunlu kılmıştır. Demografik yaşlanma, gündelik hayatının her yönünü etkilemektedir. Bu çalışmada bu etkilenişin ortaya koymuş olduğu sorunların genel bir değerlendirmesi amaçlanarak alanda yazılmış çalışmalar üzerine bir literatür taraması yapılmıştır.

2. KÜRESEL YAŞLANMA ANALİZİ

Küreselleşme, bilişim teknolojilerinin aşırı yaygın ve yoğun kullanımı ile dünyanın her köşesinin kapsama alanına alınması ve mesafelerin ortadan kaldırılması olarak

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, sevda.ozuturker@erzincan.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4850-2590

² Dr., mehmetozuturker@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-4246-0449

çatışmaların önünü açmaktadır.

Küresel ölçekte gelişmiş ve gelişmekte olan ülke toplumlarında yaşlıların topluma yük olduğu şeklindeki olumsuz kanıların ortadan kaldırılması, toplumsal bütünleşme ve toplumsal uyumun arttırılması için insanların daha fazla gönüllü faaliyetlere katılması teşvik edilmeli, Aktif yaşlanma konusunda daha fazla yaşlının kitlesel eğitim kampanyalarına katılımının sağlanması gerekmektedir. Yaşlılarla ilgili olumlu haberlerin öne çıkartılarak yaşlı ayrımcılığı, sosyal dışlanma gibi konuların ortadan kaldırılması sağlanmalıdır. Genç yaşlıların yaşlılık dönemlerini güvence altına alabilmeleri için yaşam boyu tasarrufa teşvik edilmelidir.

Buraya kadarki dönemde küreselleşmenin hep olumsuz yönleri anlatılsa da yaşlılık açısından olumlu etkilenme boyutları da söz konusudur. Örneğin “Bauman’a göre Küreselleşme, Küresel iletişim 1990’larda çatışma bölgelerinde (Doğu bloku ülkeleri ve Afrika ülkeleri) yaşayan zorluklarla savaştan yaşlılarla ilgili bilinci arttırmıştır. Gelişmiş ülkelerde yaşayan yaşlılarda da seyahat, göç ve küresel turizm olanaklarının farkına varmalarını sağlamıştır” (Powell, 2014). Yaşlı bireyler bu sayede daha bilinçli hale gelmişlerdir.

Sonuç itibariyle toplumsal yaşamı daha yaşanabilir kılma konusunda yaşlılık dönemi sorunlarının tespiti ve çözümü için mevcut yaşlılar ve aileleri konusunda daha gerçekçi verilerin ortaya konulmasına ve bu konuda daha fazla çalışmaların yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Arpacı F. (2005). *Farklı boyutlarıyla yaşlılık*, Türkiye İşçi Emeklileri Derneği, Ankara: Eğitim ve Kültür Yayınları.
- ABD Nüfus Sayım Bürosu, Uluslararası Veri Tabanı (www.census.gov/ipc)
- Cezayirli G. (2004). Küreselleşme, bireyselleşme ve toplumsallaşma, *Erdem*, (41), 29-58. doi:10.32704/erdem.2004.41.029
- Danış, M. Z. & Efe, F. (2016). Aktif yaşlanma. Velittin Kalıncara (Ed.). *Yaşlılık disiplinler arası yaklaşım, sorunlar, çözümler 2* (ss. 263-292), Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Hablemitoğlu, Ş. (2016). *Yaşlılık Sosyolojisi: Yaşlılığın Kadınlaşması*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.119-125
- Özütürker, M. (2021a). Yaşlı ayrımcılığı. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(36), 3043-3056. DOI: 10.26466/opus.883434
- Özütürker, M. (2021b). Toplumsal yaşlanma ve yaşlı dolandırıcılığı- Erzincan ili örneği, (Yayınlanmamış doktora tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Polivka, L. (2000). Postmodern aging and the loss of meaning. *Journal of Aging and Identity*, 5 (4), 225-235. https://www.researchgate.net/publication/226859183.
- Powell J. L. & Khan, H. T. A. (2014). Ageing and globalization: A Global Analıysis, Globalistics and Globalization Studies, *Journal of Globalization Studies*, 4 (1), 137-146.

- Powell J. L. (2014). Küresel yaşlanma: Eğilimler, sorunlar ve karşılaştırmalar, küreselleşme ve yaşlılık eleştirel gerontolojiye giriş, Nilüfer Kormaz & Suzan Yazıcı (Der.), (s.135-165). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Şahin M. (2011). *Küreselleşen yaşlılık ve yaşlı bakımı üzerine eleştirel bir yaklaşım*. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (1).
- Şimşek, M.E. (2016), *Modernite, postmodernite ve bauman*, İstanbul: Belge Yayınları.
- Tinker A. (2002). The social implications of an ageing population, mechanisms of ageing and development [Yaşlanma ve Gelişim Mekanizmaları] 123 (7), April 2002, Pages 729-735. Age Concern Institute of Gerontology, King's College London, Franklin Wilkins Building, Waterloo Bridge Wing, Waterloo Road, London SE1 9NN, UK, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0047637401004183?via%3Dihub>.
- Tufan, İ. (2016). *Antik çağdan günümüze yaşlılık ve yaşlanma*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- TUİK, (2022). Dünya nüfus günü, 2023, (25/09/2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2023-49688> adresinden ulaşılmıştır).
- Zubiashvili, T. & Zubiashvili N. (2021). Population aging- a global challenge, *Ecoforum*, 2(25).
- UN, (2022). Dünya nüfus günü 2022 raporu, (20/09/2023 tarihinde <https://www.brandingturkiye.com/dunya-nufus-gunu-2022-raporu/> adresinden ulaşılmıştır).
- UN, (2023). *Yaşlanan dünyada kimseyi geride bırakmamak raporu*, (25/09/2023 tarihinde, <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210019682/read> adresinden ulaşılmıştır).
- Krug, E. G. (2002). *Dünya şiddet ve sağlık raporu*, Cenevre: Dünya Sağlık Örgütü
- McDaniel, S. A. & Zimmer, Z. (2013). (Edt.) *Yirmibirinci yüzyılda küresel yaşlanma: zorluklar, fırsatlar ve çıkarımlar*. Surrey: Ashgate.

Bölüm 9

YAŞLI BİREYLER İÇİN BİR RİSK FAKTÖRÜ: İSTİSMAR VE İHMAL

Dilek DORUK KONDAKCI¹

GİRİŞ

Dünyada demografik değişim gerçekleşmeye başlamış ve yaşlı nüfus bu değişimde önemli rol oynamaktadır. Günümüzde yükselen yaşam standartlarının, iyileştirilmiş sanitasyonun, tıptaki ilerlemelerin ve halk sağlığına önem verilmesi sonucu daha çok insan daha uzun yaşamakta ve yaşlanıncaya kadar hayatta kalmaktadır. Nüfusun yaşlanması yaşlılar arasında sağlık ve sosyal sorunlarla ilişkili yükün artmasına neden olmaktadır. Yaşlı nüfus artışına paralel olarak yaşlı istismarı da her geçen gün hızla büyüyen halk sağlığı sorunudur. Yaşlı istismarının yaşlı insanların sağlığı ve esenliği üzerinde ciddi sonuçları vardır.

Literatüre göre yaşlı istismar ve ihmali; sık karşılaşılan, öngörülebilir, maliyetli ve ölüme neden olabilen sonuçlar doğuran ciddi bir sorundur (Gardezi, Moore, Rubin & Grauer, 2022). Birçok araştırmacı, klinisyen ve sağlık politika yapıcısı yaşlı istismarını yaşlıların sağlığı ve esenliği için büyük bir tehdit olarak görmektedir. Kapsamlı bir meta-analiz çalışmasında yaşlı istismarı prevalansı %15,7 olarak belirlenmiştir (Yon, Mikton, Gassoumis & Wilber, 2017). Dünya genelinde yaşlı istismarı verileri, altı yaşlıdan birine istismar uygulandığı yönündedir (Evandrou, Falkingham, Qin, Vlachantoni, 2017). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşlıya uygulanan istismarın eksik bildirildiğini savunmaktadır.

Farklı ülkelerde yapılan geniş kapsamlı çalışmalar incelendiğinde (Yunus, Hairi & Choo, 2019); kronik ağrı, mide-bağırsak sorunları ve depresif semptomlar, anksiyete ve intihar düşüncesi dâhil olmak üzere hem mortalite hem de morbidite açısından istismara maruz kalan yaşlı, yüksek risk altındadır. Birleşmiş Milletler küresel istismar boyutlarının endişe verici olması nedeniyle acil çözüm gerektiren konular içerisinde olduğunu kabul etmektedir (Koga, Tsuji, Hanazato, Takasugi, Kondo, 2022^a). Uluslararası araştırmalar, yaşlı istismarının sürekli olarak meydana

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Keşan Hakkı Yörük Yüksekokulu, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü ddondakci@gmail.com , ORCID iD: 0000-0001-9752-3833

Herhangi bir konudaki halk sağlığı mücadelesinde olduğu gibi yaşlı istismar ve ihmaline yönelik olarak da yaşlı bireyin kendini güvende hissettiği ve desteklendiği bir toplumsal ve kurumsal farkındalık oluşturulması hedeflenmelidir.

KAYNAKÇA

- American Psychological Association (APA). (2023). *Elder abuse: How to spot warning signs, get help, and report mistreatment*. (03.03.2023 Tarihinde <https://www.apa.org/topics/aging-older-adults/elder-abuse> Adresinden Ulaşılmıştır).
- Arms, T. & McCumber, S. (2023). Social isolation: Levels of response for nurse practitioners. *The Journal for Nurse Practitioners*, 19(1), 104391. <https://doi.org/10.1016/j.nurpra.2022.06.016>
- Botngård, A., Eide, A. H., Mosqueda, L. & Malmedal, W. (2020). Elder abuse in Norwegian nursing homes: a cross-sectional exploratory study. *BMC Health Services Research*, 20(1), 9. <https://doi.org/10.1186/s12913-019-4861-z>
- Brijoux, T., Neise, M. & Zank, S. (2021). Elder abuse in the oldest old: prevalence, risk factors and consequences. *Zeitschrift Für Gerontologie Und Geriatrie*, 54(S2), 132–137. <https://doi.org/10.1007/s00391-021-01945-0>
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2021). *Violence prevention*. (01.10.2023 Tarihinde <https://www.cdc.gov/violenceprevention/elderabuse/riskprotectivefactors.html> Adresinden Ulaşılmıştır).
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC) (2022). Fast Facts: Preventing elder abuse (20.09.2022 tarihinde <https://www.cdc.gov/violenceprevention/elderabuse/riskprotectivefactors.html> adresinden ulaşılmıştır).
- Chandanshive, P., Subba, S. H., Parida, S. P. & Mishra, S. (2022). Prevalence patterns and associated factors of elder abuse in an urban slum of eastern India. *BMC Geriatrics*, 22(1), 317. <https://doi.org/10.1186/s12877-022-02986-9>
- Dianati, M., Azizi-Fini, I., Oghalae, Z., Gilasi, H. & Savari, F. (2019). The impacts of nursing staff education on perceived abuse among hospitalized elderly people: A field trial. *Nursing and Midwifery Studies*, 8(3), 149. https://doi.org/10.4103/nms.nms_40_18
- Erden, Ş. & Boz, H. (2018). Elder abuse and neglect in Turkey. *Journal of Ankara University Faculty of Medicine*, 71(3), 100–105. <https://doi.org/10.4274/atfm.08208>
- Evandrou, M., Falkingham, J. C., Qin, M. & Vlachantoni, A. (2017). Elder abuse as a risk factor for psychological distress among older adults in India: a cross-sectional study. *BMJ Open*, 7(10), e017152. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2017-017152>
- Firdaus, M. A. M., Mohd Yunus, R., Hairi, N. N., Choo, W. Y., Hairi, F., Suddin, L. S., Sooryanarayana, R., Ismail, N., Peramalah, D., Ali, Z. M., Ahmad, S. N., Razak, I. A., Othman, S. & Bulgiba, A. (2022). Elder abuse and hospitalization in rural Malaysia. *PLOS ONE*, 17(6), e0270163. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0270163>
- Fraga Dominguez, S., Ozguler, B., Storey, J. E. & Rogers, M. (2022). Elder abuse vulnerability and risk factors: Is financial abuse different from other subtypes? *Journal of Applied Gerontology*, 41(4), 928–939. <https://doi.org/10.1177/07334648211036402>
- Gardezi, M., Moore, H. G., Rubin, L. E. & Grauer, J. N. (2022). Predictors of physical abuse in elder patients with fracture. *JAAOS: Global Research and Reviews*, 6(7). <https://doi.org/10.5435/JAAOSGlobal-D-22-00144>
- Gökçe, N. (2017). Yaşlı istismarı ve ihmali. *Sağlık Akademisi Kastamonu*, 2(2), 100–111. <https://doi.org/10.25279/sak.324562>

- Hirt, J., Adlbrecht, L., Heinrich, S. & Zeller, A. (2022). Staff-to-resident abuse in nursing homes: a scoping review. *BMC Geriatrics*, 22(1), 563. <https://doi.org/10.1186/s12877-022-03243-9>
- Ho, C. S., Wong, S. Y., Chiu, M. M. & Ho, R. C. (2017). Global Prevalence of Elder Abuse: A Meta-analysis and Meta-regression. *East Asian Archives of Psychiatry : Official Journal of the Hong Kong College of Psychiatrists = Dong Ya Jing Shen Ke Xue Zhi : Xianggang Jing Shen Ke Yi Xue Yuan Qi Kan*, 27(2), 43–55.
- Iversen, M. H., Kilvik, A. & Malmedal, W. (2015). Sexual abuse of older residents in nursing homes: A focus group interview of nursing home staff. *Nursing Research and Practice*, 2015, 1–6. <https://doi.org/10.1155/2015/716407>
- Jeon, G.-S., Cho, S.-I., Choi, K. & Jang, K.-S. (2019). Gender differences in the prevalence and correlates of elder abuse in a community-dwelling older population in Korea. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(1), 100. <https://doi.org/10.3390/ijerph16010100>
- Johannesen, M. & LoGiudice, D. (2013). Elder abuse: A systematic review of risk factors in community-dwelling elders. *Age and Ageing*, 42(3), 292–298. <https://doi.org/10.1093/ageing/afs195>
- Kendirli, B. (2016). *Yaşlılarda İhmal, istismar varlığı ve etkileyen etmenler*. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD.
- Koga, C., Tsuji, T., Hanazato, M., Takasugi, T. & Kondo, K. (2022). Types of elder abuse and dementia onset among older adults in Japan: A 6-year longitudinal study from the Japan gerontological evaluation study. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 100, 104656. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2022.104656>
- Koga, C., Tsuji, T., Hanazato, M., Suzuki, N. & Kondo, K. (2022). elder abuse and depressive symptoms: Which is cause and effect? Bidirectional longitudinal studies from the JAGES. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(11–12), NP9403–NP9419. <https://doi.org/10.1177/0886260520967135>
- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L. & Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The Lancet*, 360(9339), 1083–1088. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(02\)11133-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(02)11133-0)
- Lino, V. T. S., Rodrigues, N. C. P., Lima, I. S. de, Athie, S. & Souza, E. R. de. (2019). Prevalence and factors associated with caregiver abuse of elderly dependents: The hidden face of family violence. *Ciencia & Saude Coletiva*, 24(1), 87–96. <https://doi.org/10.1590/1413-81232018241.34872016>
- Ludvigsson, M., Wiklund, N., Swahnberg, K. & Simmons, J. (2022). Experiences of elder abuse: a qualitative study among victims in Sweden. *BMC Geriatrics*, 22(1), 256. <https://doi.org/10.1186/s12877-022-02933-8>
- Mikton, C., Beaulieu, M., Yon, Y., Cadieux Genesse, J., St-Martin, K., Byrne, M., Phelan, A., Storey, J., Rogers, M., Campbell, F., Ali, P., Burnes, D., Band-Winterstein, T., Penhale, B., Lachs, M., Pillemer, K., Estenson, L., Marnfeldt, K., Eustace-Cook, J., ... Lacasse, F. (2022). PROTOCOL: Global elder abuse: A mega-map of systematic reviews on prevalence, consequences, risk and protective factors and interventions. *Campbell Systematic Reviews*, 18(2). <https://doi.org/10.1002/cl2.1227>
- Myhre, J., Saga, S., Malmedal, W., Ostaszkievicz, J. & Nakrem, S. (2020). Elder abuse and neglect: an overlooked patient safety issue. A focus group study of nursing home leaders' perceptions of elder abuse and neglect. *BMC Health Services Research*, 20(1), 199. <https://doi.org/10.1186/s12913-020-5047-4>

- Naderi, Z., Gholamzadeh, S., Ebadi, A., & Zarshenas, L. (2022). Development and psychometric properties of the hospitalized elder abuse questionnaire (HEAQ): a mixed methods study. *BMC Geriatrics*, 22(1), 715. <https://doi.org/10.1186/s12877-022-03400-0>
- Nobels, A., Cismaru-Inescu, A., Nisen, L., Hahaut, B., Beaulieu, M., Lemmens, G., Adam, S., Schapansky, E., Vandeviver, C. & Keygnaert, I. (2021). Sexual violence in older adults: A Belgian prevalence study. *BMC Geriatrics*, 21(1), 601. <https://doi.org/10.1186/s12877-021-02485-3>
- Patel, K., Bunachita, S., Chiu, H., Suresh, P. & Patel, U. K. (2021). Elder abuse: A comprehensive overview and physician-associated challenges. *Cureus*. <https://doi.org/10.7759/cureus.14375>
- Phelan, A., O'Donnell, D. & McCarthy, S. (2023). Financial abuse of older people by third parties in banking institutions: a qualitative exploration. *Ageing and Society*, 43(9), 2135–2156. <https://doi.org/10.1017/S0144686X21001574>
- Pillemer, K., Burnes, D., Riffin, C., & Lachs, M. S. (2016). Elder Abuse: Global Situation, Risk Factors, and Prevention Strategies. *The Gerontologist*, 56 Suppl 2(Suppl 2), S194–205. <https://doi.org/10.1093/geront/gnw004>
- Ramalingam, A., Sarkar, S., Premarajan, K. C., Rajkumar, R. P. & Subrahmanyam, D. K. (2019). Prevalence and correlates of elder abuse: A cross-sectional, community-based study from rural Puducherry. *The National Medical Journal of India*, 32(2), 72–76. <https://doi.org/10.4103/0970-258X.275344>
- Santos, A. J., Nunes, B., Kislaya, I., Gil, A. P. & Ribeiro, O. (2019). Elder abuse victimization patterns: latent class analysis using perpetrators and abusive behaviours. *BMC Geriatrics*, 19(1), 117. <https://doi.org/10.1186/s12877-019-1111-5>
- Santos, A. M. R. dos, Nolêto, R. D. da S., Rodrigues, R. A. P., Andrade, E. M. L. R., Bonfim, E. G. & Rodrigues, T. S. (2019). Economic-financial and patrimonial elder abuse: A documentary study. *Revista Da Escola de Enfermagem Da USP*, 53. <https://doi.org/10.1590/s1980-220x2017043803417>
- Sathya, T., Selvamani, Y. & Nagarajan, R. (2022). Elder abuse/ mistreatment and associated covariates in India: results from the longitudinal aging study in India wave 1, 2017-2018. *Epidemiology and Health*, 44, e2022017. <https://doi.org/10.4178/epih.e2022017>
- Schuessler, Z. (2022). Nurses' Role in identifying elder financial abuse. *Journal of Continuing Education in Nursing*, 53(1), 30–34. <https://doi.org/10.3928/00220124-20211210-08>
- Simmons, J., Wenemark, M. & Ludvigsson, M. (2021). Development and validation of REAGERA-P, a new questionnaire to evaluate health care provider preparedness to identify and manage elder abuse. *BMC Health Services Research*, 21(1), 473. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06469-2>
- Simmons, J., Wiklund, N. & Ludvigsson, M. (2022). Managing abusive experiences: a qualitative study among older adults in Sweden. *BMC Geriatrics*, 22(1), 456. <https://doi.org/10.1186/s12877-022-03143-y>
- Steinsheim, G., Saga, S., Olsen, B., Broen, H. K. & Malmedal, W. (2022). Abusive episodes among home-dwelling persons with dementia and their informal caregivers: a cross-sectional Norwegian study. *BMC Geriatrics*, 22(1), 852. <https://doi.org/10.1186/s12877-022-03569-4>

- Tagliafico, L., Molinelli, A., Ientile, L., Biffa, G., Riccardi, F., Nencioni, A., Odetti, P. & Monacelli, F. (2022). Abuse in older adults with communicating disorders: a step forward in this understanding? *Journal of Gerontology and Geriatrics*, 70(4), 1–4. <https://doi.org/10.36150/2499-6564-N369>
- Taylan H. & Ergün B. (2018). Türkiye’de aile içinde yaşlı ihmali ve istismarına yönelik sosyal politikalar. *The Journal of Academic Social Sciences*, 6(80), 659-676. <https://doi.org/10.16992/ASOS.14252>
- Türk Ceza Kanunu (TCK) (2004). (03.03.2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- van Houten, M. E., Vloet, L. C. M., Pelgrim, T., Reijnders, U. J. L. & Berben, S. A. A. (2022). Types, characteristics and anatomic location of physical signs in elder abuse: a systematic review. *European Geriatric Medicine*, 13(1), 53–85. <https://doi.org/10.1007/s41999-021-00550-z>
- World Health Organization (WHO) Abuse of Older People ^a (2022) (23.09.2023 <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people> adresinden ulaşılmıştır).
- World Health Organization (WHO) Abuse of Older People ^b (17.09.2022 tarihinde https://www.who.int/health-topics/abuse-of-older-people#tab=tab_1 adresinden ulaşılmıştır).
- World Health Organization (WHO) (2014). *A global response to elder abuse and neglect: building primary health care capacity to deal with the problem worldwide: Main report* (pp 1). Geneva: WHO. (17.09.2022 <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-A-Global-Response-to-Elder-Abuse-and-Neglect-Building-Primary-Health-Care-Capacity-to-Deal-with-the-Problem-Worldwide.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- World Health Organization (WHO) (2023) Dementia (17.09.2023 tarihinde <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/dementia> adresinden ulaşılmıştır).
- Yan, E., To, L., Wan, D., Xie, X., Wong, F. & Shum, D. (2022). Strategies to build more effective interventions for elder abuse: a focus group study of nursing and social work professionals in Hong Kong. *BMC Geriatrics*, 22(1), 978. <https://doi.org/10.1186/s12877-022-03682-4>
- Yon, Y., Mikton, C. R., Gassoumis, Z. D. & Wilber, K. H. (2017). Elder abuse prevalence in community settings: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Global Health*, 5(2), e147–e156. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(17\)30006-2](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(17)30006-2)
- Yon, Y., Ramiro-Gonzalez, M., Mikton, C. R., Huber, M. & Sethi, D. (2019). The prevalence of elder abuse in institutional settings: a systematic review and meta-analysis. *European Journal of Public Health*, 29(1), 58–67. <https://doi.org/10.1093/eurpub/cky093>
- Yunus, R. M., Hairi, N. N. & Choo, W. Y. (2019). Consequences of elder abuse and neglect: a systematic review of observational studies. *Trauma, Violence, & Abuse*, 20(2), 197–213. <https://doi.org/10.1177/1524838017692798>